

Міністерство освіти і науки України

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова
Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра економіки підприємства та корпоративного управління

Буряк В.Г., Орлов В.М., Новицька С.С.

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

Конспект лекцій
для підготовки бакалаврів за спеціальністю
073 Менеджмент
заочної форми навчання

Одеса 2016

ББК 65.38
УДК 338.47:656.8
Б91

План НМВ 2016 р.

Рецензент: к.е.н., доцент, заслужений економіст України, директор з технології УДППЗ «Укрпошта» Кузнецова Л.В.

Б91 Буряк В.Г., Орлов В.М., Новицька С.С.
Економіка підприємства зв'язку: конспект лекцій з дисципліни
«Економіка підприємства зв'язку» для підготовки бакалаврів
за спеціальністю 073 Менеджмент заочної форми навчання / Буряк В.Г.,
Орлов В.М., Новицька С.С. – Одеса: ОНАЗ, 2016. – 61 с.

«Економіка підприємства зв'язку» є варіативною навчальною дисципліною циклу професійної і практичної підготовки студентів, основна мета викладання якої є формування у майбутнього фахівця (зокрема бакалавра) комплексу теоретичних знань і практичних умінь визначення, аналізу й оцінювання економічних показників діяльності, економічного обґрунтування розвитку і забезпечення стратегічного функціонування підприємства зв'язку у сучасних ринкових умовах.

Затверджено
на засіданні кафедри ЕП та КУ
Протокол № 6 від 18.12.2015 р.

Затверджено
Методичною радою академії зв'язку.
Протокол № 6 від 23.02.2016 р.

© Буряк В.Г., Орлов В.М., Новицька С.С., 2016
© ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2016

Зміст

ВСТУП	4
Структура навчальної дисципліни	5
Змістовий модуль 1. Підприємство зв'язку у сучасній економічній системі	
<i>Лекція 1.</i> Місце та значення підприємства зв'язку в господарському комплексі країни. Особливості діяльності підприємства зв'язку.....	5
<i>Лекція 2.</i> Управління підприємством зв'язку	11
<i>Лекція 3.</i> Послуги зв'язку, їх види та облік. Якість послуг зв'язку та якість обслуговування	16
Змістовий модуль 2. Виробничі ресурси підприємства зв'язку	
<i>Лекція 4.</i> Особливості структури та управління виробничими фондами підприємства зв'язку	21
<i>Лекція 5.</i> Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку	24
<i>Лекція 6.</i> Оборотні засоби, їх нормування та особливості обліку на підприємствах зв'язку	25
<i>Лекція 7.</i> Трудові ресурси підприємств зв'язку, їх склад, особливості трудової діяльності та оплати праці	28
<i>Лекція 8.</i> Тарифна система оплати праці робітників зв'язку. Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку	35
Змістовий модуль 3. Результати діяльності підприємства зв'язку	
<i>Лекція 9.</i> Особливості урахування доходів та витрат підприємства зв'язку, попит на послуги	40
<i>Лекція 10-12.</i> Оподаткування прибутку підприємства зв'язку, розрахунок рентабельності, взаєморозрахунки між підприємствами-учасниками технологічного процесу з надання послуг	45
Змістовий модуль 4. Ефективність та управління діяльністю підприємства зв'язку	
<i>Лекція 13.</i> Специфічні показники оцінки ефективності діяльності підприємства зв'язку	57
<i>Лекція 14.</i> Державне регулювання діяльності підприємства зв'язку	59
Рекомендована література	61

ВСТУП

Соціальна переорієнтація економіки України на сучасному етапі ставить на одне з головних пріоритетних місць розвиток галузей, які забезпечують різноманітні потреби й інтереси людини. Це виявляється передусім концентрацією зусиль на покращення забезпечення населення в товарах і послугах, житла й особливо в послугах зв'язку.

У різний час і за різних соціально-економічних умов людством рухають певні потреби, які розміщені в порядку ієрархічної значущості. При цьому, людина буде прагнути, в першу чергу, задовольнити найбільш важливі потреби – фізіологічні і соціальні, що пов'язані з безпосереднім спілкуванням людей, в якому значне місце займають послуги – електрозв'язку та поштового зв'язку.

Зв'язок є однією з пріоритетних і найважливіших сфер в Україні і покликаний задовольняти потреби споживачів, органів державної влади, місцевого самоврядування, оборони й безпеки держави у засобах і послугах поштового й електричного зв'язку.

Економіка підприємства зв'язку вивчає виробничі відносини, які виникають у господарській діяльності підприємства зв'язку та будуються відповідно до вимог економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.

У результаті виробничого процесу, який здійснюється в галузях матеріального виробництва, створюється відповідна продукція, послуги, що мають споживну вартість і спроможні задовольняти потреби суспільства в матеріальних благах і послугах.

В даному конспекті лекцій розглядається комплекс ключових положень з дисципліни «Економіка підприємства зв'язку», форми і методи господарювання підприємства зв'язку, принципи формування та використання виробничого потенціалу, взаємодія всіх видів ресурсів, організація та ефективність господарсько-комерційної діяльності підприємства зв'язку, надається визначення економічної ефективності його діяльності.

Таким чином, представлений конспект лекцій сприяє формуванню у майбутніх спеціалістів системи поглядів і знань, які в майбутньому допоможуть стати повноправними учасниками сучасних економічних процесів.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення дисциплін «Філософія», «Основи економічної думки», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економіка підприємства» передують або йде одночасно з вивченням дисципліни «Економіка підприємств зв'язку». Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Підприємство зв'язку у сучасній економічній системі.
2. Виробничі ресурси підприємства зв'язку.
3. Результати діяльності підприємства зв'язку.
4. Ефективність та управління діяльністю підприємства зв'язку.

Мета дисципліни: формування здібностей студентів самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні підприємств зв'язку.

Завдання дисципліни: вивчення основних закономірностей функціонування підприємства зв'язку в ринковій економіці; опанування теорії та методологічних засад процесу формування та використання виробничих ресурсів, результатів та ефективності діяльності підприємства зв'язку; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики формування ефективної економіки підприємства зв'язку; вміння аналізувати економічний стан підприємства поштового зв'язку, розрахувати економічні показники та використовувати їх при прийнятті економічно обґрунтованих рішень.

Предмет вивчення дисципліни: форми і методи господарювання підприємств зв'язку, визначення їх економічної ефективності у сучасних умовах господарювання.

У конспекті лекцій послідовно висвітлюються основні питання економічної діяльності у сфері надання послуг поштового зв'язку України в сучасних умовах, враховані характерні риси поштового зв'язку (при розрахунку та розподіленні доходів, витрат, використанні трудових та матеріальних ресурсів).

Розрахований на студентів заочної форми навчання підготовки бакалаврів за спеціальністю 073 Менеджмент.

Навчальна програма дисципліни сформована у відповідності з вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу. На її вивчення відводиться 90 годин 3 кредити ECTS.

Підсумковий контроль з дисципліни «Економіка підприємства зв'язку» включає для заочної форми навчання – виконання комплексного завдання, екзамен.

«Економіка підприємства зв'язку» (ЕПЗ)

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	всього	у тому числі:			всього	у тому числі:		
		лк	пз	срс		лк	пз	срс
Змістовий модуль 1. Підприємство зв'язку у сучасній економічній системі								
Лекція 1. Місце та значення підприємства зв'язку в господарському комплексі країни. Особливості підприємства зв'язку	4	2		2	12	2		10
Лекція 2. Управління підприємством зв'язку	5	2	2	1				
Лекція 3. Послуги зв'язку, їх види та облік. Якість послуг зв'язку та якість обслуговування	4	2		2				
Всього за змістовим модулем 1	13	6	2	5	12	2		10

Змістовий модуль 2. Виробничі ресурси підприємства зв'язку								
Лекція 4. Особливості структури та управління виробничими фондами підприємства зв'язку	6	2	2	2	15	2	2	11
Лекція 5. Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку	3	2		1				
Лекція 6. Оборотні засоби, їх нормування та особливості обліку на підприємствах зв'язку	6	2	2	2				
Лекція 7. Трудові ресурси підприємств зв'язку, їх склад, особливості трудової діяльності та оплати праці	3	2		1				
Лекція 8. Тарифна система оплати праці робітників зв'язку. Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку	6	2	2	2				
Всього за змістовим модулем 2	24	10	6	8	15	2	2	11
Змістовий модуль 3. Результати діяльності підприємства зв'язку								
Лекція 9. Особливості урахування доходів та витрат підприємства зв'язку, попит на послуги	3	2		1	14	2	2	10
Лекція 10-12. Оподаткування прибутку підприємства зв'язку, розрахунок рентабельності, взаєморозрахунки між підприємствами – учасниками технологічного процесу з надання послуг	14	6	4	4				
Всього за змістовим модулем 3	17	8	4	5	14	2	2	10
Змістовий модуль 4. Ефективність та управління діяльністю підприємства зв'язку								
Лекція 13. Специфічні показники оцінки ефективності діяльності підприємства зв'язку	6	2	2	2	14	2	2	10
Лекція 14. Державне регулювання діяльності підприємства зв'язку	4	2		2				
Всього за змістовим модулем 4	10	4	2	4	14	2	2	10
Всього годин	64	28	14	22	55	8	6	41
ІНДЗ (КЗ)	18				20			
АСРС з викл.	8				0			
Всього годин	90	28	14	22	75	8	6	41
Всього годин: для денної форми навчання: 90, в т.ч.: 28 лк, 14 пз, 18 інр, 22 срс; 8 асрс з викл.; для заочної форми навчання: 75, в т.ч.: 8 лк, 6 пз, 20 інр, 41 срс.								

1. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Підприємство зв'язку у сучасній економічній системі. Місце та значення підприємства зв'язку в господарському комплексі країни. Особливості підприємства зв'язку. Управління підприємством зв'язку. Послуги зв'язку, їх види та облік. Якість послуг зв'язку та якість обслуговування.

Змістовий модуль 2. Виробничі ресурси підприємства зв'язку. Особливості структури та управління виробничими фондами підприємства зв'язку. Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку. Оборотні засоби, їх нормування та особливості обліку на підприємствах зв'язку. Трудові ресурси підприємств зв'язку, їх склад, особливості трудової діяльності та оплати праці. Тарифна система оплати праці робітників зв'язку. Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку.

Змістовий модуль 3. Результати діяльності підприємства зв'язку. Особливості урахування доходів та витрат підприємства зв'язку, попит на послуги. Оподаткування прибутку підприємства зв'язку, розрахунок рентабельності, взаєморозрахунки між підприємствами – учасниками технологічного процесу з надання послуг.

Змістовий модуль 4. Ефективність та управління діяльністю підприємства зв'язку. Специфічні показники оцінки ефективності діяльності підприємства зв'язку. Державне регулювання діяльності підприємств зв'язку.

Тематика практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства зв'язку»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження попиту та доходів на підприємстві зв'язку	2
2	Планування обсягу послуг зв'язку	2
3	Розрахунок економічних показників використання виробничих фондів підприємства зв'язку	2
4	Розрахунок економічних показників використання трудових ресурсів	2
5	Калькуляція витрат, розрахунок собівартості послуг	2
6	Розрахунок прибутку та рентабельності виробничої діяльності підприємства зв'язку	2
7	Вибір варіанта розвитку оператора зв'язку	2
	Всього	14

Змістовий модуль 1

ПІДПРИЄМСТВО ЗВ'ЯЗКУ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

План

Лекція 1. Місце та значення підприємства зв'язку в господарському комплексі країни. Особливості діяльності підприємства зв'язку.

Лекція 2. Управління підприємством зв'язку.

Лекція 3. Послуги зв'язку, їх види та облік. Якість послуг зв'язку та якість обслуговування.

Лекція 1

Місце та значення підприємства зв'язку в господарському комплексі країни. Особливості діяльності підприємства зв'язку

Економічна наука – це сукупність законів, понять, визначень, що стосуються раціонального ведення господарства, це набуття досвіду та його адаптація до умов повсякденного використання.

Соціальна переорієнтація економіки України на сучасному етапі ставить на одне з головних пріоритетних місць розвиток галузей, які забезпечують різноманітні потреби й інтереси людини. Це виявляється передусім концентрацією зусиль на покращення забезпечення населення в товарах і послугах, житла й особливо в послугах зв'язку. Це ж відноситься і до перебудови торгівлі, охорони здоров'я, освіти, науки, розвитку закладів культури, фізкультурного і спортивного руху.

Зв'язок є галуззю національної економіки.

Зв'язок створює і матеріальні умови цього керування. За допомогою засобів зв'язку людина здійснює комунікацію як у сфері виробництва, так і в соціальних відносинах. При цьому, природа зв'язку проявляється перед усім «у характері його послуг, тобто його предмета». Саме через предмет долається простір – зв'язок поєднує людей для спілкування, яке є однією з найважливіших потреб людини.

Зв'язок є однією з пріоритетних і найважливіших галузей в Україні і покликаний задовольняти потреби споживачів, органів державної влади, місцевого самоврядування, оборони й безпеки держави у засобах і послугах поштового й електричного зв'язку.

Особливу роль відіграє галузь зв'язку в забезпеченні управління народним господарством України з боку держави і здійсненні міждержавного управління.

Місце зв'язку у системі економіки країни визначається тим, яке відношення він має до створення матеріальних благ, тобто до якої сфери діяльності – виробничої або невиробничої – він належить.

Предметом праці в галузі зв'язку як інформаційної системи є повідомлення, інформація, яка в процесі її передавання підлягає просторовому переміщенню.

Економіка підприємства зв'язку вивчає виробничі відносини, які виникають у господарській діяльності підприємства зв'язку та будуються відповідно до вимог економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.

Економіка підприємства зв'язку розглядає форми і методи господарювання, принципи формування та використання виробничого потенціалу, взаємодію всіх видів ресурсів, організацію та ефективність господарсько-комерційної діяльності підприємства зв'язку.

Основною задачею підприємства зв'язку є задоволення попиту населення та народного господарства у послугах та засобах зв'язку.

Як і в інших галузях, у зв'язку відтворюється процес засобів праці, за допомогою яких здійснюється процес передавання інформації. До них належить обладнання й апаратура, станційні і лінійні споруди, виробничі будівлі, інструменти тощо, які складають фонди підприємств зв'язку.

Економічною ознакою зв'язку, як галузі матеріального виробництва, є участь засобів праці, предметів праці і самої праці працівників зв'язку у створенні послуг зв'язку аналогічно у промисловості й інших галузях виробництва.

У результаті виробничого процесу, який здійснюється в галузях матеріального виробництва, створюється відповідна продукція, послуги, що мають споживну вартість і спроможні задовольняти потреби суспільства в матеріальних благах і послугах.

Засоби зв'язку обслуговують не тільки виробництво, але й безпосередньо проникають в нього, будучи необхідним елементом вбудованих систем регулювання, автоматизованих технологічних процесів, організаційно-виробничої діяльності, сприяють збереженню всіх видів ресурсів, поліпшенню умов праці, зниженню фізичних і психологічних навантажень.

Зростання ролі галузей невиробничої сфері вимагає від засобів зв'язку обслуговування матеріального виробництва і населення, впровадження в їхню діяльність новітніх досягнень науково-технічного прогресу, які дозволяють швидко і високоякісно отримати необхідну інформацію і прийняти ефективне рішення.

Продукція зв'язку є результат виробничої діяльності зв'язку, тобто сукупний корисний результат з передавання поштових, телефонних, телеграфних повідомлень, даних машинної інформації, програм радіомовлення і телебачення, роботи телематичних служб (відеотексту, телексу, телефаксу тощо).

Показники продукції галузі зв'язку і продукція підприємств зв'язку тривалий час використовувалися для оцінки результатів їхньої виробничої діяльності, для розрахунку на його основі найважливіших економічних показників визначання категорії підприємства і як основи розрахунку його власних доходів.

З переходом до ринку всі економічні показники роботи підприємств зв'язку розраховувалися за сумою реалізованих послуг, тобто що отримали від основної діяльності. А їхня участь у забезпеченні зв'язку визначається на основі взаємних розрахунків.

Підприємство зв'язку має право юридичної особи, здійснює будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України (основну, фінансову, будівельну та інші), має самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки в закладах банків, печатку зі своєю назвою.

Особливості діяльності підприємства зв'язку

Економічній природі діяльності зв'язку належать специфічні риси, які впливають з її галузевих особливостей.

1. Неречовий характер продукції, яка являє собою процес передавання і приймання інформації, який виступає у формі послуги. Це відбивається на структурі собівартості послуг зв'язку, структурі виробничих фондів тощо. Неречовий характер продукції обумовлює відсутність у виробничому процесі зв'язку сировини й основних матеріалів, які є речовими носіями продукції. Це, у свою чергу, відбивається на структурі собівартості послуг зв'язку, структурі виробничих фондів тощо. У середньому частка заробітної плати з нарахуваннями у структурі витрат складає – 75%, сировини й основних матеріалів – 5%. Частка оборотних засобів у складі виробничих фондів – 7%, основних фондів – 93%.

Більше того, кінцевий результат виробничої діяльності підгалузі не може зберігатися про запас або на складі, виключатися зі сфери виробництва і вступати у сферу обігу для реалізації. Звідси впливають вимоги максимального наближення засобів зв'язку до споживачів, збільшення цільності мережі пунктів зв'язку (колективних – відділень зв'язку, переговорних пунктів та індивідуального користування – абонентських пунктів).

2. Невідокремленість у часі процесів виробництва і споживання продукції. Процес передавання інформації завжди є двобічним. Послуга зв'язку заключається тільки у просторовому переміщенні інформації або дорученні відправника. Будь-яка інша зміна інформації означає її перекручування, втрату споживчої вартості і завдає шкоди споживачам. Особливо чітко це спостерігається в підгалузі електрозв'язку, де сам процес передавання телефонного повідомлення (інформації) і процес виробництва відбувається за участю споживача і без нього неможливий.

3. Нерівномірність надходження навантаження за годинами доби, днями тижня, місяцями року. Це вимагає створення певних резервів виробничих потужностей і робочої сили, що при зниженні навантаження призводить до об'єктивного зниження низки економічних показників: продуктивності праці, фондівіддачі, зростання собівартості тощо.

4. Участь у виробничому процесі зв'язку різних виробничих підрозділів (центрів, цехів, дільниць, відділень зв'язку), що вимагає від них дотримання єдиних вимог до організації виробничих процесів, правил технічної експлуатації засобів зв'язку на території країни, чіткого дотримання технології виробництва та взаємодії всіх її ланок, а також призводить до необхідності введення системи взаєморозрахунків між підприємствами зв'язку за взаємо-

надані послуги з метою забезпечення їхніх госпрозрахункових інтересів в умовах ринкової економіки.

5. Наступною особливістю в галузі зв'язку є те, що у виробничому процесі зв'язку інформація, як предмет праці, повинна підлягати тільки **просторовому переміщенню** на відміну від промисловості, де предмет праці підлягає речовій зміні (фізичній, хімічній тощо). Будь-яка інша зміна інформації означає її перекручування, втрату споживної вартості і завдає шкоди споживачам.

6. Одна з особливостей зв'язку полягає в тому, що **процес передавання інформації завжди є двобічним**, тобто відбувається між відправником й отримувачем інформації. Оскільки необхідність у передаванні інформації може виникнути між абонентами, які знаходяться в будь-яких пунктах, це потребує створення надійної, стійкої, розвиненої мережі зв'язку, що поєднує всі населені пункти між собою.

Лекція 2

Управління підприємством зв'язку

Управління – це складний і динамічний процес, керований і здійснюваний людьми для досягнення поставленої мети. Після того, як встановлено цілі управління, необхідно знайти найбільш ефективні шляхи та методи досягнення їх.

Інакше кажучи, якщо при визначенні цілей потрібно відповісти на питання «чого потрібно досягти?», то слідом за цим виникає питання «як найбільш раціонально досягти мети?» Отже, виникає потреба в застосуванні арсеналу засобів, що забезпечують досягнення цілей управління, тобто методів управління.

Ефективне функціонування галузі, підприємства зв'язку залежить від управління на кожному ієрархічному рівні.

Управління базується на трьох елементах: об'єкт управління (управляна підсистема); суб'єкт управління (управляюча система, впливаюча на об'єкт управління); навколишнє середовище.

Під об'єктом управління (управляна підсистема) розуміють комплекс взаємозв'язаних елементів, включаючи окремі функції в інтересах досягнення спільної кінцевої мети. Як об'єкт управління можуть бути предмети, люди, технологічний процес, цехи, дільниці, відділи, підприємства зв'язку, а в економічному аспекті – виробничі фонди, трудові ресурси, послуги тощо.

Суб'єкт управління (управляюча система) покликаний підтримати раціональний режим і ритм праці управляної підсистеми під час впливу на неї різних зовнішніх дій. Це сукупність органів управління (можуть виступати оператори зв'язку, обласні (регіональні) дирекції, управління та відділи Міністерства інфраструктури України).

Для управляючої системи характерним є інформаційний процес, за допомогою якого суб'єкт управління здійснює управління об'єктом управління

(виробництвом послуг (продукції, робіт) зв'язку). Функціональні зв'язки стосуються організації процесів у системі і потоків матеріалів, енергії та інформації, які ці процеси утворюють.

Сутність управляючої системи – це управління виробництвом послуг зв'язку, яке включає такі функції: прогнозування, планування, організація, координація, стимулювання, контроль на всіх рівнях.

Практична реалізація функцій управління здійснюється за допомогою **системи методів управління**. Привести в дію організовану систему, щоб отримати потрібний результат, можна лише через вплив на неї керуючого органу чи особи. При цьому необхідні певні інструменти узгодженого впливу, які й забезпечують досягнення поставлених цілей.

Методи являють собою важливий елемент процесу управління. Наявність прогресивних методів управління та вміле використання їх є передумовою ефективності управління і господарських процесів.

Методом називається захід або сукупність заходів у будь-якій людській діяльності, спосіб досягнення мети, шлях вирішення певного завдання.

Метод – це спосіб чіткої організації процесу управління, використання сучасної техніки і прогресивної технології організації праці і виробництва, забезпечення максимальної ефективності виробничої діяльності для досягнення поставленої мети.

Основою класифікації методів управління є внутрішній зміст мотивів, якими керується людина у процесі виробничої діяльності. За своїм змістом мотиви діяльності можна поділити на матеріальні, соціальні та мотиви примусового характеру.

Відповідно до цього розрізняють такі **методи управління**:

- а) економічні;
- б) соціально-психологічні;
- в) організаційні методи управління діяльністю підприємств.

Усі названі методи управління діяльністю підприємства зв'язку органічно взаємозв'язані й використовуються не ізольовано, а комплексно. Проте провідними вважаються саме економічні методи.

Економічні методи управління – це такі методи, які реалізують матеріальні інтереси участі людини у виробничих процесах (будь-якій іншій діяльності) через використання товарно-грошових відносин.

Економічні методи управління посідають центральне місце у системі наукових методів управління трудовою діяльністю людей, оскільки на їхній основі встановлюється цільова програма господарського розвитку окремих підприємств і організацій і визначається такий режим роботи і такі стимули, які об'єктивно спонукають і зацікавлюють колективи та окремих працівників в ефективній праці.

До складу **економічних методів** управління належать організаційно-виробниче планування, розробка комплексних цільових програм, господарський розрахунок, система економічних регуляторів господарської діяльності.

Економічні методи управління мають **два аспекти реалізації**.

Перший аспект характеризує вплив зовнішнього середовища. До нього відноситься: формування системи оподаткування суб'єктів господарювання; визначення дієвої амортизаційної політики, яка сприяла б оновленню (відтворенню) матеріальних і нематеріальних активів підприємства; встановлення державою мінімального рівня заробітної плати та пенсій.

Другий аспект економічних методів управління визначає такі напрями виробничої діяльності: фінансування, кредитування, ціноутворення, штрафні санкції тощо.

Соціально-психологічні методи доповнюють економічні методи і визначають мотиви соціальної поведінки людини і засоби мотивації трудової діяльності людей.

Традиційні форми матеріального заохочення поступово втрачають свій пріоритетний стимулюючий вплив. Усе більшого значення набувають такі чинники, як змістовність і творчий характер праці, можливості для прояву ініціативи, суспільне визнання, моральне заохочення тощо.

Організаційні методи управління мають примусовий характер і ґрунтуються на використанні адміністративної влади керівництва.

Усі організаційні методи управління поділяють на регламентні й розпорядчі.

Регламентні методи визначають організаційну структуру управління, делегування повноважень і відповідальності певним категоріям працівників підприємства зв'язку, затвердження методичних та інструктивних документів.

Розпорядчі методи управління – це накази і розпорядження керівника підприємства зв'язку. Вони визначають конкретні завдання для виконавців, розподіл цих завдань між ними, контроль виконання, проведення нарад з питань поточної діяльності підприємства зв'язку.

Ефективність застосування методів управління в основному залежить від рівня кваліфікації керівних кадрів.

Господарський кодекс України регламентує порядок створення, реєстрації, ліквідації і реорганізації підприємств; розкриває загальні принципи управління підприємством і самоврядуванням трудового колективу; розглядає механізм формування і використання майна підприємств; визначає види господарської, економічної і соціальної діяльності підприємств; фіксує права і відповідальність у здійсненні господарської діяльності; регулює відносини з іншими господарюючими суб'єктами та державою.

Підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації.

Статут підприємства – це зібрання обов'язкових правил, що регулюють його взаємовідносини з іншими суб'єктами господарювання, а також індивідуальну діяльність. Статут затверджується власником (власниками) майна, а для державних підприємств – власником майна за участю трудового колективу.

У статуті підприємства визначаються власник та найменування підприємства, його місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, його органи управління, порядок їх формування, компетенція та повноваження трудового

колективу і його виборчих органів, порядок утворення майна підприємства, умови реорганізації та припинення діяльності підприємства.

У найменуванні підприємства визначаються його назва (завод, фабрика, майстерня та ін.) і вид (індивідуальне, сімейне, приватне, колективне, державне) тощо.

До статуту можуть включатися положення, пов'язані з особливостями діяльності підприємства: про трудові відносини, що виникають на підставі членства; про повноваження, порядок створення та структуру ради підприємства; про знаки для товарів і послуг та ін.

У статуті підприємства визначається орган, який має право представляти інтереси трудового колективу (рада трудового колективу, рада підприємства, профспілковий комітет та інше).

Трудовий колектив підприємства становлять усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі трудового договору (контракту, угоди), а також інших форм, що регулюють трудові відносини працівника з підприємством.

Керівник підприємства наймається (призначається) власником або обирається власниками майна.

При наймі (призначенні, обранні) власником або уповноваженим ним органом керівника підприємства на посаду з ним укладається контракт (договір, угода), в якому визначаються права, строки найму, обов'язки і відповідальність керівника підприємства перед власником та трудовим колективом, умови його матеріального забезпечення і звільнення з посади з урахуванням гарантій, передбачених контрактом (договором, угодою) та законодавством України.

Керівник підприємства самостійно вирішує питання діяльності підприємства, за винятком віднесених статутом до компетенції інших органів управління даного підприємства. Власник майна не має права втручатися в оперативну діяльність керівника підприємства.

Заступники керівника підприємства, керівники та спеціалісти підрозділів апарату управління і структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділів, відділень, дільниць, ферм та інших аналогічних підрозділів підприємств), а також майстри і старші майстри призначаються на посаду і звільняються з посади керівником підприємства.

Колективний договір повинен укладатися на всіх підприємствах, які використовують найману працю, між власником або уповноваженим ним органом і трудовим колективом і не може суперечити чинному законодавству України.

Колективний договір – це угода між трудовим колективом в особі профспілки та адміністрацією або власником, яка щорічно переглядається і регулює їх виробничі, економічні і трудові відносини.

Колективним договором регулюються виробничі, трудові й економічні відносини трудового колективу з адміністрацією підприємства, питання охорони праці, соціального розвитку, участі працівників у використанні прибутку підприємства, якщо останнє передбачене статутом підприємства.

Сторони, які уклали колективний договір, не менше двох разів на рік звітують про його виконання на зборах (конференціях) трудового колективу.

Мінімальний розмір заробітної плати працівників, які працюють за трудовим договором, визначається відповідно до діючого законодавства.

Підприємство самостійно встановлює форми, системи і розміри оплати праці, а також інші види доходів працівників згідно з законодавством.

Підприємства можуть використовувати тарифні сітки і шкали співвідношень посадових окладів, що визначаються галузевими або генеральними угодами як орієнтири для диференціації оплати праці залежно від професії, кваліфікації працівників, складності та умов виконуваних ними робіт.

Організаційна структура управління підприємства поштового зв'язку – це упорядкована сукупність філіалів та безбалансових виробничих підрозділів з відповідними задачами та функціями управління його діяльністю.

Організаційна структура управління Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» показана на рис. 1.1 та 1.2.

Рисунок 1.1 – Організаційна структура управління УДППЗ «Укрпошта»

Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта» нараховує 30 філіалів (25 обласних дирекцій, 1 міська дирекція – Київська, Дирекція оброблення та перевезення пошти, Дирекція «Автотранс-пошта», Інформаційно-розрахункова дирекція, дирекція «Головний навчальний центр «Зелена Буча»).

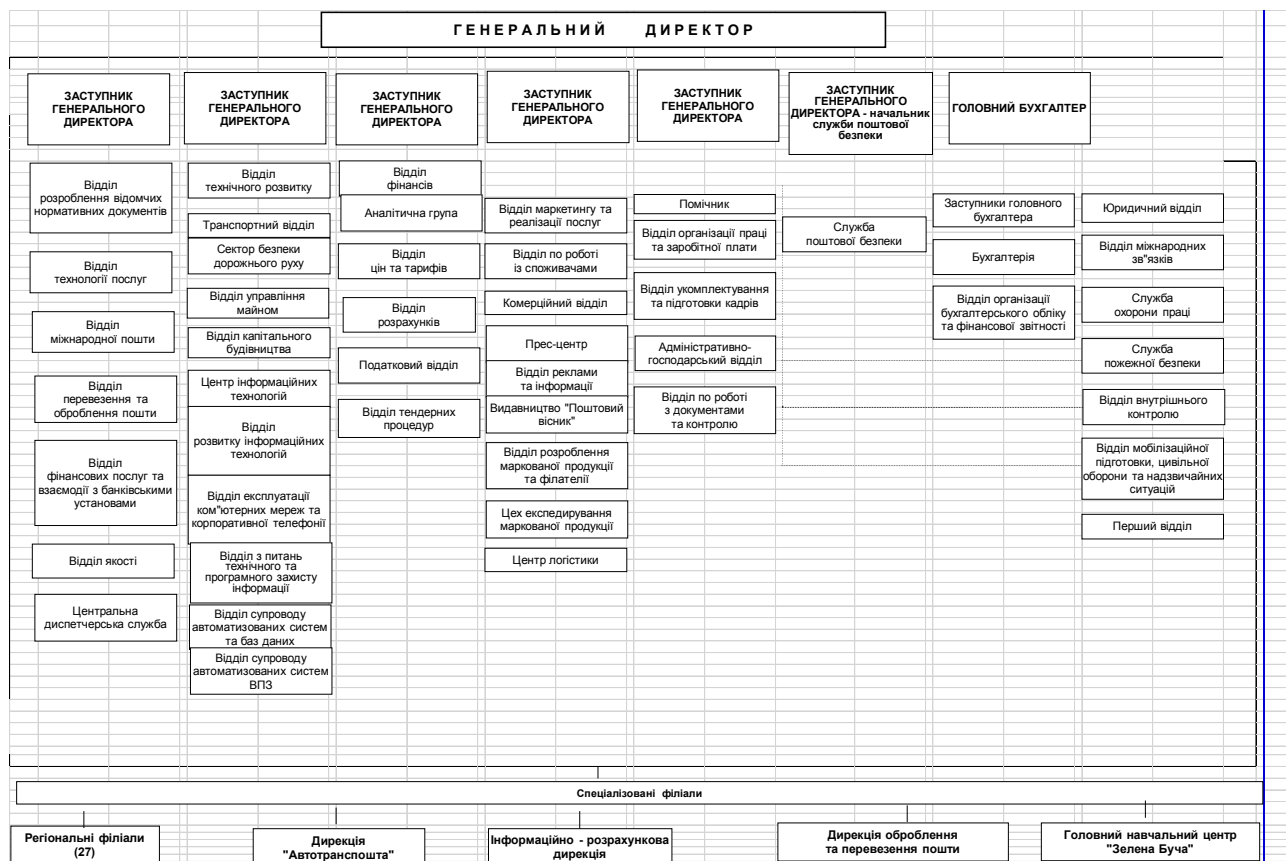

Рисунок 1.2 – Розгорнена організаційна структура управління УДППЗ «Укрпошта»

Лекція 3

Послуги зв'язку, їх види та облік. Якість послуг зв'язку та якість обслуговування

Галузь зв'язку надає широкий спектр послуг, до якого входять послуги телекомунікації (міжнародного, міжміського міського та сільського телефонного зв'язку, радіофікації, радіозв'язку, радіомовлення, телеграфного зв'язку) та поштового зв'язку.

Кожне підприємство в результаті виробничо-господарської діяльності створює продукцію і надає послуги певної назви, що задовольняє конкретні потреби народного господарства і населення.

Перелік послуг, що виробляються кожним підприємством зв'язку, утворює номенклатуру або реєстр його послуг.

Номенклатура (реєстр) послуг не є постійною, вона видозмінюється в результаті науково-технічного прогресу, появою нових видів послуг, зняття з виробництва послуг, що не користуються попитом.

Важлива соціально-економічна роль зв'язку в житті суспільства зумовила появу та законодавче закріплення поняття «загальнодоступні послуги зв'язку».

У телекомунікаційній сфері до таких послуг віднесено послуги місцевого телефонного зв'язку, крім тих, що надаються з використанням безпроводового

доступу. До загальнодоступних віднесено також послуги негайного виклику, довідкових служб, послуг зв'язку за допомогою таксофонів та переговорних пунктів, факсимільного та телеграфного зв'язку.

До основних телекомунікаційних послуг відносяться:

- місцевий телефонний зв'язок;
- міжміський та міжнародний телефонний зв'язок;
- телеграфний зв'язок;
- проводове мовлення;
- передавання та приймання телевізійних та радіопрограм, радіозв'язок;
- мобільний зв'язок;
- комп'ютерний зв'язок;
- супутниковий зв'язок.

Кожна із цих послуг має докладну деталізацію.

Так, наприклад, основними послугами рухомого (мобільного) зв'язку є:

- надання доступу до мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку, шляхом підключення та з'єднання кінцевого обладнання абонента (рухомого абонентського обладнання);
- передавання і приймання інформації голосом (голосова телефонія);
- послуга роумінгу.

До додаткових послуг рухомого (мобільного) зв'язку відносяться:

а) послуги управління підключенням:

- установлення, переустановлення, переключення, повторне підключення кінцевого обладнання абонента (рухомого абонентського обладнання);
- надання телекомунікаційного каналу для підключення систем сигналізації (пожежної, охоронної тощо);
- тимчасове відключення і включення кінцевого обладнання за заявою абонента;

- вибір абонентського номера;
- зміна абонентського номера;

б) додаткові послуги голосової телефонії:

- надання довідково-інформаційних послуг;
- переадресування виклику;
- очікування вхідного виклику;
- заборона виклику;
- обмеження виклику;
- голосова пошта;
- конференц-зв'язок;

в) інші додаткові послуги:

- послуга перевірки якості зв'язку (Ping);
- послуга відеотелефонії;
- послуга передавання та приймання текстових повідомлень (SMS);
- послуга передавання та приймання мультимедійних повідомлень (MMS);
- послуга електронної пошти (E-Mail);
- послуга пошуку інформації у Web (HTTP);
- послуга з застосуванням протоколу безпроводових застосувань (WAP).

До основних послуг поштового зв'язку відносяться:

- письмова кореспонденція – прості та рекомендовані листи, поштові картки, бандеролі, секограми та дрібні пакети;
- посилка – поштове відправлення з предметами культурно-побутового та іншого призначення, не забороненими законодавством до пересилання, розміри, маса і порядок упакування якого установлені відповідно до законодавства України;
- бандероль – поштове відправлення з друкованими виданнями, діловими паперами, предметами культурно-побутового та іншого призначення, розміри, маса і порядок упакування якого установлені відповідно до законодавства України;
- дрібний пакет – міжнародне рекомендоване поштове відправлення зі зразками товарів, дрібними предметами подарункового та іншого характеру, розміри, маса і порядок упакування якого установлені відповідно до законодавства України.
- поштовий переказ – переказ грошових коштів, тобто послуга поштового зв'язку щодо виконання доручення користувача на пересилання та виплату адресату зазначеної ним суми грошей.

У планово-економічній роботі підприємства зв'язку в залежності від поставленої задачі використовуються різні **вимірювачі послуг**.

Основним вимірювачем послуги є **натуральний**, який характеризує споживну вартість конкретної послуги.

На основі натуральних показників визначається обсяг послуг зв'язку кожного виду, споживаних населенням і народним господарством (кількість листів, що припадають на 100 жителів; кількість телефонних апаратів, що припадають на одну сім'ю тощо); розраховується ступінь задоволення потреб населення і народного господарства в тих або інших видах послуг зв'язку.

На основі натуральних показників продукції (кількості листів, посилок, телефонних апаратів, телеграм у розрізі номенклатури продукції підгалузей і підприємств зв'язку) обчислюються показники діяльності підприємств і підгалузей зв'язку: доходи від основної діяльності (на основі кількості платних послуг зв'язку), чисельність працівників різних професій (листонош, монтерів та ін.), потреба в різній апаратурі, матеріалах.

На підприємствах зв'язку застосовується також **умовно-натуральний** вимірювач продукції. Його сутність полягає у вираженні різнорідних натуральних показників продукції через єдиний вимірювач. Як такий вимірювач беруть один із натуральних показників продукції, а всі інші показники продукції виражають через нього.

Це проводять за допомогою коефіцієнтів зведення, які характеризують відмінності у витратах, пов'язані з обробленням та передаванням повідомлень.

Коефіцієнти зведення визначають за співвідношенням цін на продукцію або трудозатрат.

Найбільш поширений грошовий вимірювач продукції підприємств зв'язку. Він універсальний, тому що дозволяє всю різнорідну продукцію підприємства вимірювати в одному вимірі – національній грошовій одиниці.

У діючій практиці планово-економічної роботи як грошовий вимірник загального обсягу роботи підприємств зв'язку прийнято показник доходів.

На основі доходів обчислюються всі економічні показники роботи підприємств зв'язку: продуктивність праці, собівартість одиниці продукції, фондоддача тощо.

Якість послуг зв'язку та якість обслуговування

При оцінці діяльності експлуатаційних підприємств зв'язку застосовуються два терміни – «якість послуги» та «якість обслуговування».

Діяльність з управління якістю послуг зв'язку поділяється на такі основні складові:

- встановлення переліку показників та відповідних їм нормативів якості послуг зв'язку;
- оцінка відповідності якості послуг зв'язку цим нормативам;
- прийняття заходів, у разі виходу показників якості послуг зв'язку за межі встановлених нормативів;
- коригування нормативів у бік їх покращення з точки зору споживача.

Збіг у часі процесів створення й використання споживної вартості унеможливорює вилучення й заміну послуг з порушенням якісних параметрів. Весь брак у роботі зв'язку доходить до споживачів.

Процес передавання інформації завжди є двостороннім, тобто відбувається між відправником й отримувачем інформації. Звідси випливає вимога максимального наближення пунктів зв'язку до споживачів за рахунок розвитку й підвищення щільності підприємств, розширення мережі покриття й пунктів зв'язку колективного (відділень зв'язку, переговорних пунктів) й індивідуального (абонентських пунктів і терміналів) користування.

До показників якості телекомунікаційних послуг відносяться:

- *доступність* – час встановлення з'єднання, число спроб з'єднання на одну розмову;
- *безперебійність* – відсоток розірваних встановлених з'єднань до кількості встановлених з'єднань, частка абонентів, які задоволені безперебійністю;
- *якість передавання* – частка абонентів, які задоволені якістю передавання мовної інформації або даних;
- *якість обслуговування* – середній час розглядання скарги клієнта, відсоток скарг, які розглянуто у контрольні терміни.

До показників якості послуг поштового зв'язку відносяться:

- *кількість виїмок та доставок* поштових відправлень у робочий день у містах та протягом тижня у сільській місцевості;
- *швидкість обробки, пересилання та доставки* поштових відправлень;
- *надійність пересилання та доставки* поштових відправлень.

До показників якості обслуговування відносяться:

- *доступність*, тобто кількість населення, що обслуговується одним об'єктом зв'язку та кількість поштових скриньок у міській місцевості (розміщуються, виходячи з нормативу – одна поштова скринька на один км²

території, що обслуговується), та в сільській місцевості (не менше однієї поштової скриньки);

- *режим роботи* об'єктів зв'язку, що характеризує можливість споживачів передавати інформацію в потрібний час й у потрібному місці, тобто тривалість обслуговування споживачів на робочих місцях об'єктів зв'язку;

- *кількість звернень* споживачів.

Показники якості, що регламентують діяльність оператора поштового зв'язку в Україні, є нормативи. Вони характеризують строки:

- виймання простих листів та поштових карток з поштових скриньок;

- доставки поштових відправлень та поштових переказів, тобто: доставка поштових відправлень, яка здійснюється у день їх надходження, якщо вони надійшли до сортувальних вузлів до певної години; після зазначеного часу, доставка здійснюється не пізніше наступного робочого дня: в обласних центрах доставка повинна здійснюватися не менше 6 разів на тиждень, один – двічі в день; в районних центрах – 5 разів на тиждень, один раз в день; у сільській місцевості – не менше 3, 4, 5 разів на тиждень залежно від чисельності жителів;

- нормативні строки пересилання поштових відправлень та поштових переказів.

Нормативні строки показників якості послуг поштового зв'язку вважаються від дня відправки кореспонденції (День «0») плюс кількість робочих днів необхідних для пересилання. Письмова кореспонденція повинна доставлятися адресатам не пізніше:

- на другий робочий день після дня відправки (Д+2) для місцевих поштових відправлень (в межах одного населеного пункту, або території, що обслуговується одним відділенням поштового зв'язку);

- третього (Д+3) між населеними пунктами в межах однієї області і між обласними центрами України;

- четвертого (Д+4) між районними центрами різних областей України (зокрема міст обласного підпорядкування);

- п'ятого (Д+5) між іншими населеними пунктами різних областей України.

Зазначені нормативні строки повинні витримуватися для 90% кореспонденції, що відправляється, між обласними центрами України і 88% між районними.

Змістовий модуль 2

ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

План

Лекція 4. Особливості структури та управління виробничими фондами підприємства зв'язку.

Лекція 5. Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку.

Лекція 6. Оборотні засоби, їх нормування та особливості обліку на підприємствах зв'язку.

Лекція 7. Трудові ресурси підприємства зв'язку, їх склад, особливості трудової діяльності та оплати праці.

Лекція 8. Тарифна система оплати праці робітників зв'язку. Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку.

Лекція 4

Особливості структури та управління виробничими фондами підприємства зв'язку

Усі матеріальні ресурси, такі як майно підприємства у вартісних відношеннях, складають статутний фонд.

Статутний фонд складається на момент організації підприємства з коштів засновників – грошових, матеріальних. Цей статутний фонд у подальшому змінюється внаслідок нових інвестицій в розширення і в поновлення існуючих засобів і предметів праці підприємства.

Всі матеріальні ресурси, що створюють статутний фонд, поділяються на основні й оборотні фонди.

Виробничі фонди зв'язку за своєю структурою суттєво відрізняються від виробничих фондів промисловості. В промисловості основні фонди складають 79%, а оборотні 21% усіх виробничих фондів.

В галузі зв'язку на частку основних фондів припадає 90...96%, а оборотних засобів - 4...10% виробничих фондів. Відносно невисока питома вага оборотних засобів у загальній вартості виробничих фондів зв'язку пояснюється головним чином нематеріальним характером продукції зв'язку, для виробництва якої не потрібно витрат сировини, матеріалів тощо.

До виробничих фондів належать лише ті засоби виробництва, які є продуктами людської праці. Засоби виробництва, надані природою (земля, корисні копалини в надрах землі, ліс, вітер, вода тощо), до виробничих фондів не належать. Поділ засобів виробництва на засоби та предмети праці визначаються їхньою роллю в процесі виробництва, впливає з самого процесу праці і через це властиві всім громадським формаціям. Різницю між засобами і предметами праці або основними й оборотними фондами, засновані на їх функціональному призначенні, можна надати далі таким чином.

Основні фонди:

– багаторазово беруть участь у процесі виробництва протягом тривалого часу;

- зберігають свою натурально-матеріальну форму;
- переносять свою вартість на продукт частинами відповідно до ступеня зносу, протягом всього періоду функціонування.

Оборотні фонди:

- повністю витрачаються у кожному виробничому циклі;
- втрачають або змінюють свою первісну форму;
- повністю включаються в продукт, у створенні якого вони брали участь;
- переносять свою вартість на створювану продукцію повністю протягом одного виробничого циклу.

З практичної точки зору (простоти обліку) до оборотних фондів належать малоцінні і швидкозношувальні (терміном служби менше 1 року) предмети - інструменти, інвентар, прилади тощо. Предмети, які своєю натуральною формою можуть бути засобами праці, стають основними фондами лише тоді, коли вони залучені у виробничий процес і використовуються для оброблення і передавання інформації.

Матеріальною основою госпрозрахункових відносин служать кошти виробництва, що знаходяться в розпорядженні підприємства зв'язку, необхідні для здійснення виробничої діяльності з передавання різного роду повідомлень та створення продукції зв'язку, а також матеріальні кошти невиробничого характеру, які служать основою створення соціальних умов колективу цих підприємств.

Основну частину матеріальних ресурсів підприємств зв'язку займають основні фонди. Основні фонди визначаються як матеріальні цінності, які призначаються для використання у господарській діяльності підприємства зв'язку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів із дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.

Основні фонди поділяються на виробничі й невиробничі.

Основні виробничі фонди функціонують у сфері матеріального виробництва підприємства. Основні виробничі фонди – це засоби праці, які багаторазово беруть участь у процесі виробництва протягом тривалого часу, зберігають свою натурально-речовину форму та переносять свою вартість на продукт частинами відповідно до ступеня зносу, протягом усього періоду функціонування.

До основних виробничих фондів підприємств зв'язку відносяться всі засоби праці, за допомогою яких здійснюється оброблення і передавання усіх видів повідомлень чи створюються умови їхнього здійснення, це: машини і виробниче обладнання, силові установки, лінійні спорудження, антенно-щоголові пристрої, передавальні пристрої, засоби транспорту, вимірювальні і регулюючі прилади, господарський інвентар, будинки та інші основні фонди.

Основні невиробничі фонди не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва, задовольняючи соціальні потреби працівників підприємства: житловий фонд, будинки відпочинку, медичні заклади, заклади громадського харчування та ін.

Оборотні фонди – це предмети праці (матеріали, запасні частини, паливо), на які спрямована праця людини. Фонди обігу – це готова продукція на складі та грошові засоби підприємства.

Основні фонди й оборотні засоби разом взяті називаються **виробничими фондами**, які в матеріально-речовинній формі виступають як засоби виробництва. У бухгалтерському обліку основні фонди й оборотні засоби враховуються як активи підприємства відповідно як необоротні й оборотні активи.

Для оцінки використання основних фондів у цілому по підприємству зв'язку або його структурному підрозділу використовують вартісні показники використання основних фондів.

Вартісні показники використання основних фондів:

– *Фондовіддача* (показник ефективності використання основних фондів) – це відношення обсягу продукції, виторгу (доходу), чистого доходу відповідно до середньої вартості основних фондів за відповідний період.

– *Фондомісткість* одиниці продукції – це відношення вартості основних фондів до обсягу продукції, виторгу (доходу), чистого доходу за відповідний період.

– *Фондоозброєність* праці – це відношення вартості основних фондів до середньооблікової чисельності штату за певний період часу.

– *Рентабельність основних фондів* – це відношення відповідного виду прибутку (валового; звичайної діяльності; операційної діяльності; чистого чи нерозподіленого) до вартості основних фондів за відповідний період.

Рух основних фондів протягом періоду характеризують такі показники, як коефіцієнт уведення, оновлення та вибуття основних фондів.

Практичне завдання

Відомо:

1. Вартість основних фондів на початок року - 3600 тис. грн.
2. Обсяг продукції – 1520 тис. грн.
3. Планується введення в експлуатацію основних виробничих фондів у наступні періоди: – з 01.04 на суму 100 тис. грн., з 01.10 на суму 500 тис. грн.
4. Планується виведення із експлуатації основних виробничих фондів у наступні періоди: – з 01.03 на суму 200 тис. грн., з 01.07 на суму 300 тис. грн.

Необхідно: визначити показники використання і коефіцієнти руху основних виробничих фондів підприємства.

1. Загальну вартість основних фондів, що вводяться ($\Delta F_{вв}$).
2. Коефіцієнт введення основних фондів.
3. Загальну вартість основних фондів, що виводяться ($\Delta F_{вив}$).
4. Коефіцієнт виведення основних фондів.
5. Вартість основних фондів на кінець року.
6. Середньорічну вартість основних фондів.
7. Фондовіддачу основних фондів.

Лекція 5

Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку

Нематеріальні ресурси – це ресурси, що не мають фізичної форми.

Нематеріальні ресурси підприємства зв'язку – це об'єкти промислової та інтелектуальної власності, здатні приносити користь протягом тривалого часу:

- право на знаки для товарів і послуг;
- право на користування майном;
- право на користування природними ресурсами;
- гудвіл (імідж, репутація);
- «ноу-хау»;
- раціоналізаторські пропозиції;
- інтелектуальна власність;
- бази знань;
- бази даних;
- авторські і суміжні з ним права – патенти, авторські свідоцтва;
- винаходи тощо.

Товарний знак та знак обслуговування – це позначення для відмінності товарів та послуг, які виробляють або надають одні фізичні чи юридичні особи, від однорідних товарів та послуг, що виробляють або надають інші фізичні та юридичні особи. Товарними знаками можуть бути зареєстровані словесні, образні, об'ємні та інші позначення та їх комбінації.

Інтелектуальна власність – це юридичне поняття, яке охоплює авторське право та інші права на продукти інтелектуальної діяльності. До об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, належать наукові праці, твори літератури та мистецтва, програмні продукти тощо.

Під «ноу-хау» розуміють різного роду технічні знання та досвід, що не мають правової охорони за кордоном.

Раціоналізаторською визнається пропозиція, що є новою та корисною для підприємства, якому її продано, та передбачає створення і зміну конструкції виробів, технології виробництва та техніки, що застосовується, або складу матеріалу.

Гудвіл – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів (робіт, послуг), нових технологій тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується у визначенні валових витрат платника податку.

Винахід – це результат творчої діяльності людини в будь-якій галузі технології. Винаходу надається правова охорона, якщо він є новим, має винахідницький рівень та промислове застосування.

Лекція 6

Оборотні засоби, їх нормування та особливості обліку на підприємствах зв'язку

Для забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства зв'язку повинні мати основні фонди та оборотні засоби.

Оборотні засоби – це предмети праці, які один раз беруть участь у процесі виробництва, повністю переносять свою вартість на створений обсяг продукції, частково змінюються або повністю витрачаються у виробничий діяльності.

Оборотні засоби класифікують за такими ознаками:

- за місцем і роллю в процесі виробництва: оборотні виробничі фонди й фонди обігу;
- за принципами організації: нормовані й ненормовані;
- за джерелами утворення: власні, прирівняні до власних і залучені.

Оборотні виробничі фонди включають: виробничі запаси допоміжних матеріалів, палива, запасних частин для поточного ремонту обладнання, малоцінні та предмети, що швидко зношуються, (строком служби менше одного року).

Оборотні фонди перебувають у постійному русі (обороті), починаючи від надходження предметів праці на склад підприємства до отримання готової продукції та переходу її у сферу обігу (реалізації).

Якщо оборотні виробничі фонди вже вступили у виробничий процес, то вони належать до категорії витрат.

Крім оборотних виробничих фондів у підприємства зв'язку є фонди обігу. Це грошові кошти, дебіторська заборгованість тощо, що знаходяться у сфері обігу.

У зв'язку з тим, що оборотні фонди і фонди обігу здійснюють кругообіг протягом одного циклу виробництва й обігу, послідовно набуваючи форму то оборотних виробничих фондів (у вигляді виробничих матеріальних запасів і незавершеного виробництва), то фондів обігу (у вигляді грошових коштів), їх об'єднують в одну економічну категорію – оборотні засоби.

Майже три чверті оборотних засобів підприємства зв'язку припадає на фонди обігу. Це, здебільшого, грошові кошти в касах, на розрахункових рахунках у банках.

На експлуатаційних підприємствах зв'язку кругообіг оборотних засобів починається з авансування грошових коштів, за рахунок яких створюються виробничі запаси товарно-матеріальних цінностей.

На першій стадії кругообігу оборотних засобів кошти з грошової форми переходять у товарну (Д – Т). На другій стадії виробничі запаси вступають у виробництво, з яким у сфері зв'язку збігається процес споживання продукції. Кругообіг коштів завершується грошовою формою Д – доходи. При цьому чим швидше оборотні засоби переходять із однієї стадії в іншу, тим менша загальна сума потрібних підприємству оборотних засобів.

Функція оборотних засобів – здійснення платежів, розрахунків за доставлені товари, виконані роботи, готову продукцію, послуги. Вони постійно обслуговують усі стадії переміщення оборотних виробничих фондів і фондів обігу.

Кругообіг оборотних засобів відбувається за схемою:

$$\Gamma - B3...HB...ГП - \Gamma,$$

де Γ – кошти, які авансуються підприємством;

$B3$ – виробничі запаси;

HB – незавершене виробництво, що являє собою виробничу стадію;

$ГП$ – готова продукція;

Γ – кошти, отримані в результаті реалізації продукції, які включають авансовані витрати та прибуток підприємства.

Оборотні засоби підприємства зв'язку підрозділяються на нормовані, потреба в яких установлюються на основі норм і нормативів, та ненормовані, до яких належать грошові кошти підприємств, що знаходиться на розрахунковому рахунку в банку, дебіторська заборгованість клієнтів на послуги зв'язку.

Фактором, що сприяє підвищенню ефективності використання матеріальних ресурсів, є їх нормування.

Під нормою витрат матеріальних ресурсів розуміють гранично допустиму величину сировини, матеріалів, палива, енергії, яка може бути витрачена для випуску одиниці продукції (або для виконання певної роботи) визначеної якості за певних організаційно-технічних умов.

Таким чином, норми витрат матеріальних ресурсів регламентують величину виробничих витрат матеріалів, сировини, напівфабрикатів, палива, енергії.

Норми витрат матеріальних ресурсів розробляються, як правило, самими підприємствами. У деяких випадках на замовлення підприємств ці норми можуть розроблятися галузевими науково-дослідними організаціями. Норми витрат матеріальних ресурсів мають бути прогресивними, технічно та економічно обґрунтованими (з урахуванням досягнень науки і техніки, передового досвіду, перспектив на майбутнє).

Нормуються тільки такі оборотні засоби, запаси яких мають постійно знаходитися в необхідній кількості в розпорядженні підприємств.

Норми оборотних засобів визначають потребу підприємства в матеріалах, грошових коштах і вимірюються в днях запасу, в грошових одиницях на одного працівника, на одне відділення зв'язку кожної групи за малоцінними і предметами, що швидко зношуються.

Після визначення норм по кожному елементу оборотних засобів на підприємствах розраховують нормативи власних оборотних засобів у грошовому вираженні. Норматив відбиває загальну потребу підприємства в оборотних засобах і є грошовим вираженням мінімально необхідних підприємству оборотних засобів.

Норматив, на відміну від норм, установлюється щорічно, тому що він залежить від рівня цін на елементи оборотних засобів у відповідний період.

Ефективність використання оборотних коштів на підприємстві характеризується швидкістю їх обороту (оборотністю). Чим менше оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг.

Таким чином, показники, що характеризують швидкість оборотності оборотних коштів, і є показниками ефективності їхнього використання.

Величина оборотних засобів підприємства залежить від обсягу виробництва та швидкості їх обігу. Чим швидше оборотні засоби переходять з однієї стадії кругообігу в іншу, тим менше час їх перебування в товарній і грошовій формах, тим менше буде потрібно оборотних засобів при одному й тому ж обсязі виробництва.

Прискорення оборотності оборотних засобів – один з найбільш важливих джерел економії матеріальних і грошових ресурсів.

Ефективне використання оборотних засобів характеризується такими показниками:

1. Коефіцієнт оборотності, який розраховується шляхом ділення вартості реалізованої продукції за діючими оптовими цінами за певний період на середній залишок оборотних коштів за той самий період.

Коефіцієнт оборотності показує, скільки оборотів здійснили оборотні засоби за певний період, і розраховується за формулою:

$$K_{об} = Q/OЗ,$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності, оборотів;

Q – вартість реалізованої продукції, грн.;

$OЗ$ – середній залишок оборотних засобів, грн.

Періодом, за який визначають обсяг реалізованої продукції, середні залишки оборотних засобів, може бути місяць (30 дн.), квартал (90 дн.), рік (360 дн.).

2. Показником, оберненим коефіцієнту оборотності, є коефіцієнт завантаження оборотних засобів, який показує, скільки оборотних засобів припадає на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період.

Величина цього показника обчислюється за формулою:

$$K_з = OЗ/Q.$$

3. Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних засобів визначається за формулою:

$$T_{об} = Дн/K_{об},$$

де $T_{об}$ – тривалість одного обороту, днів;

$Дн$ – дні періоду.

4. Для характеристики економічної ефективності використання оборотних засобів може бути використаний показник віддачі (рентабельності) оборотних засобів, який являє собою відношення прибутку від реалізації продукції до середніх залишків оборотних засобів:

$$Р_{оз} = П/OЗ,$$

де $Р_{оз}$ – рентабельність оборотних засобів, %;

$П$ – прибуток від реалізації продукції, грн.

Практичне завдання

Відомо:

1. Обсяг реалізації продукції у базовому періоді – 2340,0 тис. грн.
2. Середньорічна сума оборотних засобів у базовому періоді – 292,5 тис. грн.
3. Обсяг продукції у плановому періоді збільшився на 7,0%.
4. Середньорічна сума оборотних засобів у плановому періоді збільшилась на 15,0 тис. грн.

Необхідно визначити:

1. Зміну показників використання оборотних засобів у плановому періоді порівняно з базовим періодом.
2. Обсяг реалізації продукції у плановому періоді.
3. Приріст обсягу реалізації продукції у плановому періоді порівняно з базовим періодом.
4. Середньорічну суму оборотних засобів у плановому періоді порівняно з базовим періодом.
5. Темп зростання оборотних засобів у плановому періоді порівняно з базовим періодом.
6. Коефіцієнт оборотності оборотних засобів у базовому і плановому періодах.

$K_{об}$ баз =

$K_{об}$ пл =

7. Середню тривалість одного обороту ($T_{об}$) у базовому і плановому періодах за умови, що кількість днів у кожному році 360.

$T_{об}$ баз =

$T_{об}$ пл =

8. Коефіцієнт завантаження (K_3) оборотних засобів у базовому і плановому періодах.

K_3 баз =

K_3 пл =

Лекція 7

Трудові ресурси підприємства зв'язку, їх склад, особливості трудової діяльності та оплати праці

У плануванні діяльності підприємства зв'язку важливе місце належить визначенню потреби в трудових ресурсах. Планування трудових ресурсів на підприємстві починається з аналізу забезпеченості робочих місць працівниками відповідної кваліфікації та рівня їх використання.

За характером виконуваних функцій персонал підприємства поділяється на чотири категорії.

1. **Керівники** – це працівники, які організовують виробництво і здійснюють управління діяльністю підприємства та його структурних

підрозділів (директори, начальники цехів, головні спеціалісти, начальники управлінь, відділів, майстри тощо), а також їх заступники.

2. **Спеціалісти** – це працівники, зайняті спеціальними інженерно-технічними, економічними та іншими роботами, здійснюють економічну, організаційну підготовку виробництва, облік та аналіз його результатів (інженери, економісти, бухгалтери, юрисконсультанти, технологи тощо).

3. **Службовці** – це працівники, які здійснюють підготовку та оформлення документації, канцелярські, деякі адміністративно-господарські роботи (діловоди, секретарі-друкарки, обліковці, касири, архіваріуси, стенографісти тощо).

4. **Робітники** – це працівники, які безпосередньо зайняті створенням продукту, а також ремонтом, переміщенням поштових відправлень, періодичних друкованих видань, наданням послуг або забезпечують умови для нормального ходу виробничого процесу. Окрім того, до робітників відносяться прибиральниці, двірники, гардеробники, кур'єри.

Науково-технічний прогрес вносить постійні зміни в чисельність, структуру та склад кадрів зв'язку. Впровадження нової, більш складної техніки, автоматизація виробничих процесів, широке використання ЕОМ та персональних комп'ютерів потребують все більш високої кваліфікації працівників, і це, в кінцевому рахунку, відбивається на зростанні загальної чисельності інженерно-технічних працівників галузі зв'язку за роками.

За характером виконуваних функцій робітники поділяються на ***основних і допоміжних***.

Основні робітники беруть безпосередню участь у створенні продукції: за допомогою знарядь праці діють на предмети праці, видозмінюють їх і створюють готовий продукт, тобто ті, які прямо або посередньо беруть участь у створенні та наданні послуг зв'язку.

Працівники основної діяльності займаються безпосередньо процесом передавання повідомлень на будь-якому з його етапів, експлуатаційно-технічним обслуговуванням споруд або обладнання зв'язку, наданням споживачам послуг зв'язку або забезпеченням нормального проходження будь-якого з цих процесів.

Працівники основної діяльності підрозділяються на ***виробничий, адміністративно-управлінський і молодший обслуговуючий персонал***.

Виробничий штат експлуатаційних підприємств складається зі змінного персоналу, що займається поточним обслуговуванням обладнання або наданням послуг клієнтам підприємств зв'язку, і позазмінного, в обов'язки якого входять регламентне технічне обслуговування та ремонт техніки.

До виробничого персоналу належать: телефоністи, телеграфісти, електромонтери, оператори електро- та поштового зв'язку, листоноші, сортувальники поштових відправлень, а також інженерно-технічні працівники, зайняті як експлуатацією, так і ремонтом обладнання.

Адміністративно-управлінський персонал включає керівних, інженерно-технічних працівників та службовців, до функцій яких входить організація й управління виробництвом. Це керівники підприємств, їх заступники,

начальники цехів і різних підрозділів, працівники апарату управління (планово-фінансового, технічного відділу, відділу забезпечення, бухгалтерії тощо).

До молодшого обслуговуючого персоналу належать машиністи котельних, прибиральники виробничих приміщень, гардеробники тощо.

Допоміжні робітники виконують функції обслуговування основного виробництва, займаються транспортуванням, зберіганням предметів праці і готової продукції, ремонтом основних фондів.

Робота допоміжних працівників не пов'язана безпосередньо з передаванням повідомлень, з обслуговуванням споживачів або обладнання зв'язку, але необхідна для нормального функціонування підприємств зв'язку.

До допоміжних працівників належать працівники складів, житлово-комунальних і побутових підприємств, що обслуговують зв'язківців.

На підприємстві зв'язку ведеться **облік чисельності працівників** за штатною, списковою і наявною чисельністю працівників.

Штатна чисельність працівників – це кількість працівників, яка необхідна підприємству для безперебійної і високоякісної роботи засобів зв'язку з урахуванням постійно змінюючих умов діяльності в ринковій економіці.

Вихідними даними для розрахунку чисельності працівників є кількість технічних приладів; величина обміну за певний період; потужність підприємства (ємність мережі, обсяг продукції або доходи); тривалість роботи технічних пристроїв, підприємств, пунктів зв'язку; прогресивні нормативи з обслуговування технічних засобів і оброблення обміну для відповідних типів підприємства зв'язку, а також вимоги законодавства по праці відносно тривалості робочого часу за добу (тиждень, місяць) і відпустки.

Спискова чисельність працівників – це чисельність працівників, які фактично прийняті та числяться на підприємстві у відповідності з наказом керівництва підприємства.

При розрахунках використовуються такі різновиди визначення чисельності: явочна, облікова, середньооблікова.

Явочна чисельність — це чисельність працівників, які повинні щоденно з'являтися на роботу.

Облікова чисельність включає постійних і тимчасових працівників, прийнятих на роботу терміном на один і більше днів, у том числі осіб, відсутніх на роботі з причин, передбачених трудовим законодавством. Це, зокрема, працівники, які перебувають у службових відрядженнях, на навчанні, виконують державні обов'язки, тимчасово непрацездатні. Враховуються і працівники, які зайняті неповний робочий день.

Середньооблікова чисельність – це число працівників, у середньому включених до списку підприємства за певний період. Розраховується відношенням сумарної кількості працівників за списком за усі календарні дні цього періоду до числа днів у періоді (число працівників за вихідний день приймається рівним числу їх за попередній робочий день).

Середньооблікова чисельність за місяць визначається як сума кількісного складу працівників за кожний календарний день місяця поділена на кількість днів місяця.

У залежності від змін умов виробництва, праці і побуту працівників, обсягу послуг за окремі періоди, а також від наявності і зміни коштів, спрямованих на оплату праці, спискова чисельність може постійно змінюватися внаслідок приймання-звільнення працівників і вона може бути більше або менше штатної чисельності.

Наявна чисельність – це спискова чисельність працівників за винятком тих працівників, які відсутні на роботі з поважних або неповажних причин.

Виробничий штат експлуатаційних підприємств розраховується за категоріями працівників та окремими робочими місцями.

Розрахунок чисельності працівників для обслуговування технічних засобів зв'язку визначається у залежності від кількості годин роботи обладнання на місяць, норм на експлуатаційно-технічне обслуговування (в люд./год.), середньомісячного фонду робочого часу на одного працівника при 7-годинному робочому дні, резерв чисельності працівників при наданні відпусток, часу на проведення технічних оглядів і технічних неполадків.

Чисельність позазмінного персоналу, що здійснює технічне утримання обладнання, розраховується у залежності від норм на технічне утримання (в люд./год. на місяць) кожного виду обладнання та кількості цього обладнання.

Для розрахунку чисельності інженерно-технічного персоналу використовуються типові штати у залежності від потужності об'єкта.

Чисельність працівників для оброблення вихідного та вхідного обміну розраховується у залежності від цього обміну за місяць (кількість телеграм, поштових відправлень, розмов).

Чисельність штату робітників з супроводження та обміну пошти на кожному внутрішньоміському та внутрішньообласному маршрутах визначається у залежності від середньомісячної кількості рейсів за кожним маршрутом.

Чисельність листонош розраховується у залежності від норм обслуговування доставочної ділянки: час, розрахований за нормативами часу на оброблення всіх поштових відправлень; час на оброблення одиниці поштового відправлення, кількості поштових відправлень; час на прохід (проїзд) листоноші по доставочній ділянці за робочий день; час на підготовчо-заклучні роботи; час на вручення поштових відправлень; час на обслуговування робочого місця; час регламентованих перерв, нормативна частота днів доставлення за місяць, яка дорівнює 20,8 при доставлянні 5 разів на тиждень і 25,2 – при доставлянні 6 разів на тиждень.

Чисельність адміністративно-управлінського персоналу за кожною функцією визначається в залежності від відповідних показників, які мають найбільший вплив на цю чисельність і розраховується за відповідними нормативами.

Молодший обслуговуючий персонал підприємства визначається в залежності від таких показників, як площа виробничих або службових

приміщень, території тощо. Наприклад, норма обслуговування для прибиральників приміщень: службових – 800 м², виробничих – 600 м²; території – 5000 м².

Загальна чисельність працівників підприємства Ш становить:

$$Ш = Ш_{\text{вир}} + Ш_{\text{ауп}} + Ш_{\text{моп}} + Ш_{\text{уч}},$$

де Ш_{вир} – чисельність виробничого штату;

Ш_{ауп} – чисельність адміністративно-управлінського персоналу;

Ш_{моп} – чисельність молодшого обслуговуючого персоналу;

Ш_{уч} – кількість учнів, прийнятих на навчання підприємством зв'язку.

Персонал підприємства зв'язку поділяється за професіями, спеціальностями та кваліфікацією.

Професія – це вид трудової діяльності, для здійснення якої необхідний певний комплекс спеціальних теоретичних знань та практичних навичок.

Спеціальність – це різновид трудової діяльності в межах професії; характеризує вужче коло виконуваних функцій і передбачає використання спеціалізованих засобів.

Кваліфікація – це рівень знань та практичних навичок, необхідний для виконання роботи певної складності. Кваліфікація робітника визначає ступінь його підготовленості до виконання ним професійних функцій відповідної складності.

За рівнем кваліфікації робітників підприємств поділяють на чотири групи:

1. Висококваліфіковані – робітники, які виконують висококваліфіковані (особливо складні та відповідальні) роботи. Це робітники, які пройшли тривалу (понад 2-3 роки) спеціальну підготовку, володіють глибокими знаннями зі спеціальності, мають великий практичний досвід, періодично проходять стажування.

2. Кваліфіковані – робітники, які виконують кваліфіковані (складні) роботи. Це робітники, які отримали необхідну підготовку (не менше ніж 1-2 роки) і мають значний досвід роботи (наприклад, слюсарі, токарі, столяри, електрики, оператори електронно-обчислювальних машин та ін.).

3. Малокваліфіковані – робітники, які виконують малокваліфіковані роботи. Це робітники, для підготовки яких достатньо кількох тижнів і які виконують нескладні роботи (копіювальники, контролери, ліфтери та ін.).

4. Некваліфіковані – робітники, які виконують прості некваліфіковані або допоміжні роботи. Виконання таких робіт не потребує спеціальної підготовки (наприклад, завантаження та розвантаження матеріалів, продукції; прибирання виробничих, службових приміщень, територій тощо).

Конкретний рівень кваліфікації робітників у певній галузі промисловості визначається за допомогою тарифно-кваліфікаційних характеристик робіт і професій, згрупованими за виробництвами і видами робіт у вигляді Єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій робітників (ЄТКД).

Галузеві тарифно-кваліфікаційні характеристики переважно передбачають шість (вісім) кваліфікаційних груп розрядів робіт і робітників. Відповідно до рівня кваліфікації робітникам присвоюється певний тарифний розряд.

Головним завданням організації оплати праці є знаходження оптимального співвідношення між державним та договірним регулюванням заробітної плати. Зміст угод та договорів на різних рівнях управління економікою й сфери їх впливу визначено Законами України «Про оплату праці», «Про колективні договори та угоди» та ін.

Метою організації оплати праці є її диференціація та регулювання за категоріями персоналу залежно від складності, важкості робіт, що виконуються, умов праці, а також індивідуальних та колективних результатів праці за умов забезпечення гарантованого в генеральній, галузевій угодах та колективному договорі заробітку за виконання норми праці.

Структуру штатної чисельності підприємства зв'язку можна показати на прикладі Київської міської дирекції УДППЗ «Укрпошта» станом на 01.01.2012 року.

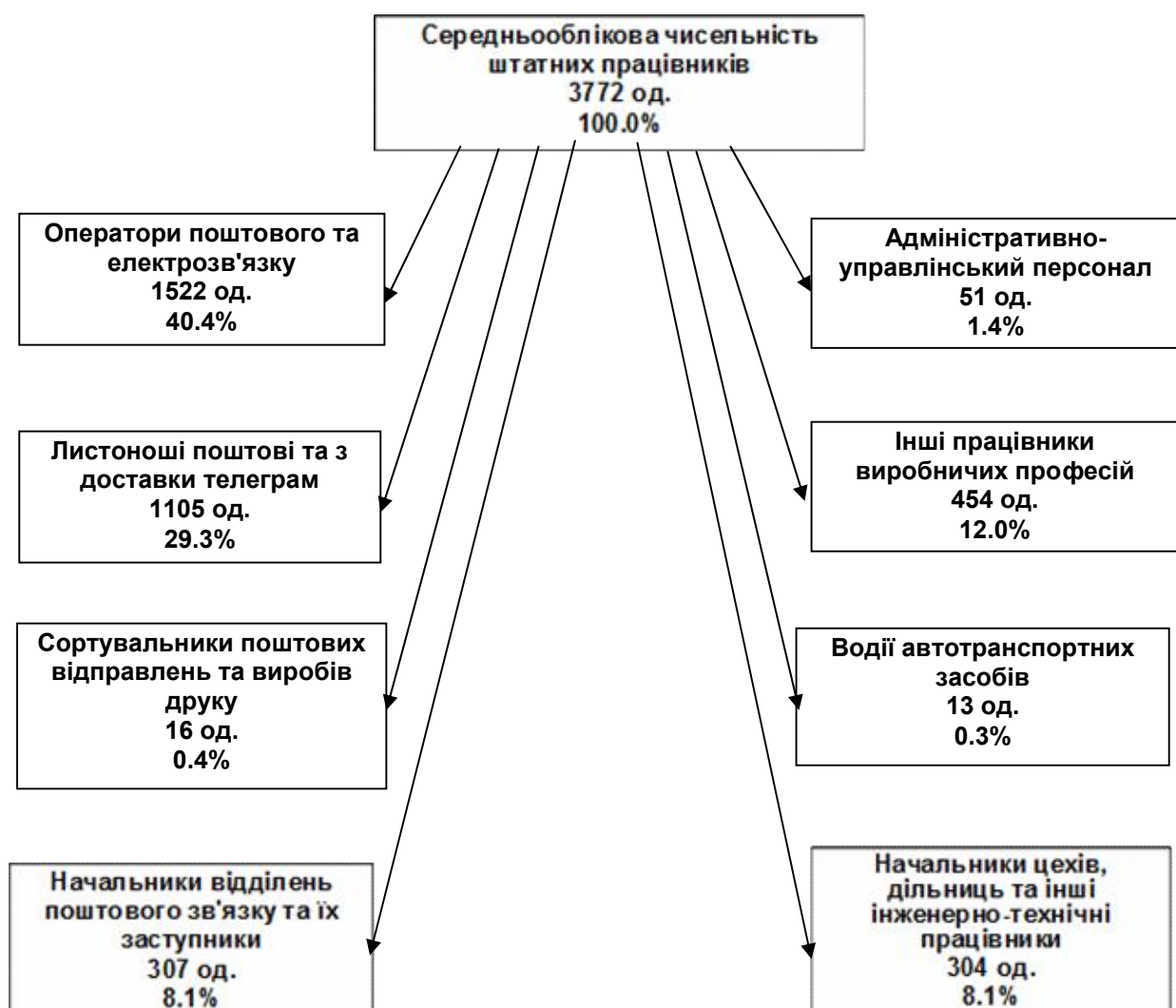

Рисунок 1.3 – Структура штатної чисельності підприємства зв'язку (на прикладі Київської міської дирекції УДППЗ «Укрпошта»)

У механізмі регулювання заробітної плати вихідною базою є встановлення її мінімального розміру. Мінімальна заробітна плата є державною

соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності та господарювання.

Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

Сутність заробітної плати – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Заробітну плату поділяють на номінальну і реальну.

Номінальна заробітна плата – це грошовий вимір тієї заробітної плати, яку працівник отримує за свою роботу у відповідності з її кількістю і якістю.

Реальна заробітна плата визначається кількістю матеріальних благ і послуг, які можуть бути придбані працівником за його номінальну заробітну плату, тобто у реальній заробітній платі відбиваються рівень цін на товари і послуги, інфляція.

До заробітної плати належить основна заробітна плата, додаткова заробітна плата та інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

До основної заробітної плати належить заробітна плата, нарахована за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування) за відрядними розцінками, тарифними ставками робітників та посадовими окладами службовців.

Додаткова заробітна плата – це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. До додаткової заробітної плати входять надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів (суміщення професій, розширену зону обслуговування, виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника, роботу у важких та шкідливих умовах праці, інтенсивність праці, роботу в нічний час, високу професійну майстерність, високі досягнення в праці, виконання особливо важливої роботи на певний час, за класність водіям, за знання іноземної мови, науковий ступінь тощо) у розмірах, передбачених чинним законодавством. Сюди також належать оплата щорічних і додаткових відпусток, компенсація за невикористану відпустку, премії за виробничі результати, включаючи премії за економію матеріальних ресурсів, суми виплат, пов'язаних з індексацією заробітної плати працівників.

До інших заохочувальних та компенсаційних виплат належать виплати у вигляді винагород за підсумками роботи за рік, винагороди за винаходи і раціоналізаторські пропозиції, одноразова матеріальна допомога, премії до ювілейних та пам'ятних дат, матеріальна допомога на оздоровлення, вартість путівок на лікування та відпочинок тощо.

Основними видами заробітної плати є номінальна, і реальна заробітна плата. Перша з них означає суму грошей, яку отримують працівники за свою працю. Друга – засвідчує кількість товарів і послуг, які працівник може придбати за зароблену суму грошей.

Практичне завдання

Відомо:

1. Фонд оплати праці у звітному періоді – 600,0 тис. грн.
2. Нарахування на фонд оплати праці – 37,0% від витрат на оплату праці звітного періоду.
3. Амортизаційні відрахування звітного періоду – 420,0 тис. грн.
4. Матеріальні витрати звітного періоду – 280,0 тис. грн.
5. Інші витрати звітного періоду – 330,0 тис. грн.

Необхідно визначити:

1. Зміну структури витрат підприємства при скороченні фонду оплати праці у плановому році на 25,0%, якщо усі інші статті калькуляції витрат залишаються однаковими за розмірами.
2. Загальні експлуатаційні витрати звітного періоду.
3. Фонд оплати праці у плановому періоді.
4. Нарахування на фонд оплати праці у плановому періоді.
5. Загальні витрати підприємства у плановому періоді.

Для визначення зміни структури витрат підприємства у плановому році при скороченні фонду оплати праці на 25,0% зробити аналітичну таблицю.

№ з/п	Найменування показників	Звітний період		Плановий період	
		Розмір, тис. грн.	% від загальних витрат	Розмір, тис. грн.	% від загальних витрат
1	Фонд оплати праці				
2	Нарахування на фонд оплати праці (37,0%)				
3	Амортизаційні відрахування				
4	Матеріальні витрати				
5	Інші витрати				
	Всього витрат				

Лекція 8

Тарифна система оплати праці робітників зв'язку. Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку. Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку

Тарифна система оплати праці є сукупністю нормативів, за допомогою яких здійснюються диференціація і регулювання заробітної плати робітників залежно від кваліфікаційного рівня й умов їх праці.

Складовими елементами тарифної системи оплати праці робітників є тарифно-кваліфікаційні довідники робіт і професій робітників, кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців, тарифні сітки та ставки і схеми посадових окладів, або єдина тарифна сітка.

Тарифно-кваліфікаційні довідники, об'єднані в єдиний тарифно-кваліфікаційний довідник робіт і професій (ЄТКД) – нормативні документи, в яких усі види робіт, що виконуються на тому чи іншому виробництві, розподіляються на групи залежно від їхньої складності.

Тарифно-кваліфікаційний довідник використовується для тарифікації робіт і установлення кваліфікаційних розрядів робітникам.

Кваліфікаційний довідник посад керівників, спеціалістів і службовців є нормативним документом, у якому даються загальногалузеві кваліфікаційні характеристики кожної посади. За його допомогою можна визначити коло виконуваних обов'язків кожним керівником, спеціалістом і службовцем, правильно установити поділ праці між керівниками та спеціалістами, забезпечити єдність у визначенні їхніх посадових обов'язків і вимог, які до них ставляться.

Тарифна сітка є основою регулювання професійно-кваліфікаційного поділу та руху робочої сили і застосовується для визначення співвідношення в оплаті праці робітників, які виконують роботи різної складності. Вона містить певну кількість розрядів і відповідних їм тарифних коефіцієнтів.

Тарифні ставки є найважливішим елементом тарифної системи, являють собою виражений у грошовій формі абсолютний розмір оплати праці різних груп робітників в одиницю робочого часу.

Тарифні ставки є основною нормативною величиною, що визначає розмір оплати праці всіх категорій робочих, оскільки рівень тарифних ставок впливає як на розмір заробітку робітників-погодинників, який нараховується, виходячи з тарифних ставок за фактично відпрацьований час, так і на розмір заробітку робітників-відрядників, який нараховується за відрядними розцінками, що встановлюються, виходячи з тарифних ставок і діючих норм виробітку (часу).

Тарифний розряд характеризує рівень складності робіт і ступінь кваліфікації робітників.

Тарифний коефіцієнт, що відповідає певному розряду, показує, у скільки разів рівень оплати робіт (робітника), віднесених до певного розряду, перевищує рівень оплати робіт (робітника), віднесених до I розряду, тарифний коефіцієнт якого дорівнює 1.

Співвідношення між тарифними коефіцієнтами, які відповідають крайнім розрядам тарифної сітки, звичайно називається **діапазоном тарифної сітки**.

Форми і системи оплати праці на підприємствах зв'язку

У відповідності з законами «Про підприємства» і «Про підприємницьку діяльність в Україні» підприємства й організації самостійно вибирають форми і системи оплати праці.

На підприємствах зв'язку знаходять застосування наступні форми оплати праці:

- проста погодинна;
- погодинно-преміальна;
- пряма відрядна;

- відрядно-преміальна;
- акордна.

Погодинна форма заробітної плати передбачає залежність розміру оплати від відпрацьованої норми часу на основі тарифної ставки або місячного посадового окладу.

Ця форма заробітної плати застосовується у тих випадках, коли продуктивність праці працівника залежить не лише від нього, а визначається технологічним процесом, або коли неможливо або недоцільно нормувати працю працівника. **Почасова** форма застосовується, перш за все, для оплати праці керівних, інженерно-технічних працівників і службовців, а також працівників, зайнятих експлуатаційно-технічним обслуговуванням обладнання зв'язку.

Основною формою оплати праці на експлуатаційних підприємствах зв'язку є **погодинно-преміальна**, за якої нарівні з оплатою праці за тарифною ставкою або посадовим окладом за виконання норми виробітку, дотримання показників якості та інших показників працівникові виплачується премія.

При **відрядній** формі оплати праці заробітна плата знаходиться у прямій залежності від кількості виготовленої продукції і визначається як добуток обсягу виконаних робіт і відрядної розцінки за одиницю роботи.

У галузі зв'язку відрядна форма оплати праці застосовується в підрозділах з великим та постійним навантаженням обсягів роботи.

Різновидами відрядної оплати праці є **відрядно-преміальна**, за якої оплата праці за відрядними розцінками доповнюється преміями по досягненню конкретних результатів у праці, й **акордна** система, за якої розмір оплати установлюється не за кожен одиницю продукції, а за виконання всієї роботи у завчасно застереженому обсязі до певного строку (наприклад, завершення нульового циклу будівництва технічної будівлі зв'язку).

На підприємствах розрізняють індивідуальне та колективне преміювання робітників. Індивідуальне преміювання застосовується у випадку, коли з огляду на специфіку виробництва мають враховуватися індивідуальні результати праці незалежно від результатів праці інших робітників.

Будь-яка преміальна система включає у себе такі параметри: показники преміювання, умови преміювання, розміри і шкалу преміювання, коло працівників, що преміюються, періодичність преміювання.

З метою стимулювання певних досягнень колективів або окремих працівників установлюються додаткові показники, невиконання яких супроводжується зниженням розміру премії.

Оплата праці керівників, спеціалістів та службовців зв'язку

Основу організації оплати праці керівників, спеціалістів і службовців складають схеми посадових окладів, а також діючі форми і системи заробітної плати. Величина окладу залежить від посади.

Перелік посад названих вище категорій наводиться у кваліфікаційному довіднику посад керівників, спеціалістів і службовців, який є нормативним документом, що вміщує загальногалузеві кваліфікаційні характеристики.

У них зазначаються посадові обов'язки, вимоги до знань і стажу роботи за спеціальністю, рівня і профілю професійної підготовки керівників, спеціалістів і службовців. Кваліфікаційна характеристика працівника кожної посади в цьому довіднику складається з таких трьох розділів: «Посадові обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги».

Цей довідник призначений для застосування на підприємствах з метою забезпечення раціонального поділу обов'язків, найдоцільнішої розстановки і використання кадрів керівників, спеціалістів і службовців, для визначення їхніх посадових обов'язків, обґрунтування кваліфікаційних вимог при доборі кадрів, створення резерву та професійного навчання кадрів і для встановлення посадових окладів.

Посадовий оклад – це щомісячний розмір погодинної заробітної плати, установлений у централізованому порядку для певної посади управлінського персоналу, спеціалістів і службовців.

Водночас поряд з простою погодинною заробітною платою керівникам, службовцям і спеціалістам можуть нараховуватись преміальні доплати.

Система надбавок і доплат до тарифних ставок також є нормативним документом. Більшість із них регламентується трудовим законодавством, деякі встановлюються безпосередньо на підприємстві.

Надбавки пов'язані з якістю конкретного працівника і мають чітко виражений стимулюючий характер.

Практичне завдання 1

Відомо:

1. Річний обсяг чистих доходів – 534,1 тис. грн.
2. Річний фонд заробітної плати – 361,2 тис. грн.
3. Середньомісячна заробітна плата одного працівника – 4300 грн.
4. Собівартість одиниці продукції – 0,90 грн. витрат у розрахунку на одну гривню чистих доходів.

Необхідно визначити:

1. Середньомісячну чисельність працівників.
2. Річний обсяг експлуатаційних витрат.
3. Питому вагу витрат на заробітну плату у загальній сумі експлуатаційних витрат.
4. Продуктивність праці одного працівника в рік.

Практичне завдання 2

Відомо:

1. Річний обсяг чистих доходів у базовому році – 8304,0 тис. грн.
2. Річний фонд заробітної плати у базовому році – 1660,8 тис. грн.
3. Середньоспискова чисельність працівників у базовому році – 44 од.
4. Річний обсяг чистих доходів у плановому році – 8967,0 тис. грн.

5. Середньоспискова чисельність працівників у плановому році – знизилась на 2,0%.

6. Середньомісячна заробітна плата у плановому році – 3720,0 грн.

Необхідно визначити:

1. Середньомісячну заробітну плату працівників у базовому році. Середньоспискову чисельність працівників у плановому році.
2. Темп зростання середньомісячної заробітної плати працівників у плановому році порівняно з базовим роком.
3. Темп зростання річного обсягу чистих доходів у плановому році порівняно з базовим роком.
4. Середньорічну продуктивність праці у базовому та плановому роках.
 $P_1 \text{ баз} =$
 $P_2 \text{ пл} =$
5. Темп зростання продуктивності праці у плановому році порівняно з базовим роком.

Змістовий модуль 3

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

План

Лекція 9. Особливості урахування доходів та витрат підприємства зв'язку, попит на послуги

Лекція 10-12. Оподаткування прибутку підприємства зв'язку, розрахунок рентабельності, взаєморозрахунки між підприємствами-учасниками технологічного процесу з надання послуг

Лекція 9

Особливості урахування доходів та витрат підприємства зв'язку, попит на послуги

Доходи, які отримує підприємство за весь обсяг реалізованих споживачам послуг за діючими тарифами, складають загальну суму доходів від експлуатації засобів зв'язку, які прийнято називати доходами від операційної діяльності.

Доходи від операційної діяльності підприємства зв'язку являють собою грошовий вираз вартості всього обсягу реалізованих послуг. Тобто, доходи – це кошти, отримані підприємством зв'язку за надані послуги, реалізовані товари, виконані роботи.

Загальні доходи (Д) визначають як вартість реалізованої послуги (тариф + ПДВ) помножену на кількість наданих послуг.

З огляду на те, що номенклатура платних послуг включає у себе значну кількість найменувань, визначати планові доходи від основної діяльності на основі тарифів за кожною тарифною позицією дуже складно. Тому на практиці використовуються методи визначення доходів від основної діяльності за укрупненою номенклатурою платних послуг з використанням середньої доходної такси.

Середня доходна такса – це відношення суми чистих доходів за звітний (попередні перед звітним) період розподіленої на кількість наданих послуг певної укрупненої позиції номенклатури послуг за відповідний період.

Існування в галузі зв'язку підприємств (відокремлених виробничих підрозділів), які беруть участь у створенні продукції (надання послуг) призводить до необхідності перерозподілу доходів від реалізації послуг між усіма підприємствами зв'язку на всіх етапах оброблення та вручення відправлення.

Такий перерозподіл здійснюється на основі взаєморозрахунків і визначення доходів кожного підприємства (відокремленого виробничого підрозділу), пропорційно обсягу виконаної роботи.

Вирахування з доходів від надання послуг, реалізації товарів, виконання робіт суми податку на додану вартість (ПДВ), а також податків, зборів, мита називають **чистими доходами (ЧД)**.

На підприємствах зв'язку чисті доходи визначаються за формулою:

$$\text{ЧД} = \text{Д} - \text{ПДВ} - \text{А}_{\text{кцз}},$$

де ПДВ – податок на додану вартість:

$\text{А}_{\text{кцз}}$ – акцизний збір.

Витрати підприємства можуть виникати внаслідок упровадження звичайної (тобто операційної), фінансової й інвестиційної діяльності підприємства.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не належать до фінансової чи інвестиційної діяльності. Основною визнається діяльність, пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції.

Фінансова діяльність – це діяльність, що призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства (емісія акцій, облігацій, виплата дивідендів, отримання позик та їх погашення).

Інвестиційна діяльність зумовлена придбанням і реалізацією необоротних активів, короткострокових фінансових інвестицій та продажем основних засобів і нематеріальних активів, придбанням чи продажем довгострокових фінансових інвестицій, наданням позик фізичним чи юридичним особам.

Операційні витрати підприємства – це витрати, що виникають у зв'язку з операційною діяльністю підприємства, тобто його основною діяльністю, пов'язаною з виробництвом та реалізацією продукції, яка забезпечує основну частку його доходу.

Операційні витрати ще називають **поточними**. Частина з них є *циклічними* і *повторюваними* (наприклад, витрати на сировину, матеріали), інша частина має постійне значення і є незалежною від виробництва (витрати на утримання приміщень, управлінського персоналу).

Фінансові витрати утворюються від провадження фінансової діяльності підприємства. Вони можуть виникати не завжди, тому що підприємство може і не здійснювати фінансової діяльності.

Інвестиційні витрати виникають внаслідок здійснення інвестиційної діяльності підприємства та також можуть не виникати на підприємстві, оскільки не завжди воно проводить інвестиційну діяльність.

Прямі витрати розподіляються на **постійні** та **змінні**. Сума **постійних** витрат у певних межах не залежить від кількості виготовленої продукції. До складу цих витрат належать витрати на утримання й експлуатацію будівель і споруд, управління.

Сума **змінних** витрат за певний час залежить від обсягу виробництва продукції.

Облік витрат на виробництво виконується на основі первинної облікової документації, яка складається з обов'язковим копіюванням, що забезпечує облік за об'єктами виробництва та видами робіт.

У господарській практиці та законодавчих актах нашої країни для визначення величини витрат виробництва часто використовують термін «собівартість».

Собівартість продукції – це виражені в грошовій формі сукупні витрати на підготовку і випуск продукції. В більш узагальненому вигляді собівартість

можна визначити як грошовий вираз величини ресурсів, використаних з конкретною метою.

Планова собівартість виготовленої продукції являє собою прогноз величини витрат певної господарської організації на виготовлення конкретної продукції.

Фактична собівартість продукції – це сума витрат, здійснених конкретною господарською організацією в ході виготовлення продукції за умов, що склалися на виробництві.

Метою врахування фактичної собівартості продукції є своєчасне, повне та достовірне відображення фактичних витрат, пов'язаних з виробництвом продукції та її реалізації замовникові, виявлення відхилень від очікуваних значень, а також контроль за використанням матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Підприємство зв'язку складає кошторис витрат і калькуляцію собівартості. Відмінність статей калькуляції від аналогічних елементів витрат (кошторис) полягає в тому, що в першому випадку враховуються тільки витрати на певний виріб, а в другому — всі витрати підприємства, незалежно від того, де і на які потреби вони були здійснені.

Згідно з цим Національним стандартом бухгалтерського обліку в Україні передбачене таке групування витрат на виробництво:

- матеріальні витрати;
- оплата праці;
- відрахування на соціальні заходи;
- амортизація основних фондів і нематеріальних активів;
- інші операційні витрати.

Елемент «Витрати на оплату праці» складається із заробітної платні, премій та заохочень, компенсаційних виплат, оплат відпусток й іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці.

До складу елемента «Відрахування на соціальні заходи» включаються відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

Склад елемента «Амортизація» визначається сумою нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних матеріальних активів.

Елементи «Інші операційні витрати» складаються з витрат операційної діяльності, які не увійшли до складу перерахованих вище елементів, зокрема витрати на відрядження, послуги зв'язку, витрати на виплату матеріальної допомоги, плату за розрахункове-касове обслуговування.

Страхові внески на індивідуальне страхування та інші соціальні заходи встановлюються відповідними законами за кожним окремим видом страхування. Загальноприйнятий відсоток відрахувань на соціальні заходи становить 37% основної заробітної плати.

Для визначення фінансового результату необхідно порівняти отриманий дохід з понесеними витратами. Можливі три випадки:

- якщо виручка перевищує собівартість, то підприємство отримує прибуток – позитивний фінансовий результат;
- якщо виручка дорівнює собівартості, тобто підприємство відшкодовує витрати на виробництво і реалізацію – підприємство працює беззбитково – нульовий фінансовий результат;
- якщо виручка менша за витрати, підприємство отримує збитки – негативний фінансовий результат.

Тобто, прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати, а збиток – це перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства зв’язку є його **прибуток**. Прибуток є найбільш важливим узагальнюючим показником, що характеризує абсолютний ефект виробництва, кінцевий результат діяльності підприємства.

За економічним змістом прибуток визначає фінансовий результат діяльності підприємства та його структурних підрозділів, який залишається з отриманого доходу після покриття витрат.

Прибуток (або збиток) від надання послуг, реалізації продукції, виконання робіт визначається як різниця між доходами і виробничими витратами.

Залежно від формування та розподілу розрізняють декілька видів прибутку:

- валовий прибуток;
- від основної діяльності;
- від операційної діяльності;
- від звичайної діяльності до оподаткування;
- від звичайної діяльності;
- чистий прибуток.

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Прибуток від основної діяльності підприємства зв’язку в цілому є вираженням чистого доходу, створюваного підприємством зв’язку, і визначається як різниця між чистими доходами й витратами на виробництво і реалізацію послуг.

В залежності від порядку формування та видів діяльності розрізняють певну кількість видів прибутку підприємства: операційної діяльності, звичайної діяльності, чистий прибуток, нерозподілений прибуток.

Прибуток від операційної діяльності визначається як різниця валового прибутку й адміністративно-управлінських витрат, витратами на збут та іншими операційними витратами.

Прибуток від звичайної діяльності включає у себе прибуток операційної діяльності і прибуток від позареалізаційної діяльності – фінансової та інвестиційної.

Прибуток від фінансової діяльності характеризує фінансовий результат операцій, які приводять до зміни розміру й складу власного капіталу й позичок підприємства (залучення додаткового акціонерного або пайового капіталу, емісії облігацій й інших боргових цінних паперів, залучення кредиту в різних його формах, погашення зобов'язань з основного боргу тощо).

Прибуток від інвестиційної діяльності характеризує підсумковий фінансовий результат від операцій з придбання (спорудження, виготовлення) і продажу – основних фондів, нематеріальних активів й інших необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами коштів.

Чистий прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування із доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо.

Формування чистого прибутку підприємства можна показати у вигляді:

Чистий прибуток = Валовий дохід – ПДВ - Акцизний збір - Інші відрахування.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби.

Якщо прибуток не витрачається на споживання, то він залишається на підприємстві як нерозподілений прибуток минулих років і збільшує розмір власного капіталу підприємства. Наявність нерозподіленого прибутку збільшує фінансову стійкість підприємства, свідчить про наявність джерела для наступного розвитку.

Практичне завдання 1

Відомо:

1. Річний обсяг чистих доходів звітного періоду – 7200,0 тис. грн.
2. Загальні річні експлуатаційні витрати звітного періоду – 4830,0 тис. грн.
3. Собівартість планового періоду – 0,60 грн. витрат у розрахунку на 1 грн. чистих доходів.

Необхідно визначити:

1. Загальний прибуток підприємства у звітному періоді.
2. Рентабельність звичайної діяльності у звітному періоді.
3. Собівартість одиниці доходів у звітному періоді.
4. Загальні експлуатаційні витрати у плановому періоді за умови збереження у плановому періоді обсягу чистих доходів.
5. Загальний прибуток підприємства у плановому періоді.
6. Рентабельність звичайної діяльності у плановому періоді.

Практичне завдання 2

Відомо:

1. Фондовіддача – 0,41 грн. доходу на 1 грн. основних фондів.
2. Середньорічна вартість основних фондів підприємства – 3250,9 тис. грн.
3. Собівартість одиниці продукції – 0,73 грн. витрат у розрахунку на 1 грн. чистих доходів.

Необхідно визначити:

1. Чисті доходи підприємства.
2. Загальну собівартість усієї продукції підприємства.
3. Загальний прибуток підприємства.
4. Рентабельність від звичайної діяльності підприємства.

Практичне завдання 3

Відомо:

1. Продуктивність праці – 7,3 тис. од. продукції на одного працівника.
2. Середньоспискова чисельність працівників – 327 од.
3. Доходність одиниці продукції за чистими доходами – 1,15 грн. чистих доходів на одиницю продукції.
4. Собівартість одиниці продукції – 0,78 грн. витрат на одиницю продукції.

Необхідно визначити:

1. Обсяг продукції підприємства.
2. Чисті доходи підприємства.
3. Загальну собівартість усієї продукції підприємства.
4. Загальний прибуток підприємства.
5. Рентабельність від звичайної діяльності підприємства.

Лекція 10-12

Оподаткування прибутку підприємства зв'язку, розрахунок рентабельності, взаєморозрахунки між підприємствами-учасниками технологічного процесу з надання послуг

Закон про оподаткування визначає за кожним видом податку (державним, місцевим) платників податку; об'єкти оподаткування; ставки; порядок нарахування; терміни сплати податків і відповідальність за невчасність і неправильність нарахування податків; джерела оплати податків і платежів.

Податок – це обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня, що забезпечує отримання грошових коштів від юридичних і фізичних осіб в доходну частину бюджету.

Ставка податку повинна виконувати функції економічно некараючого інструмента і покликана стимулювати соціально-виробничий розвиток

підприємств. Ставка податку повинна гарантувати доходи бюджету в розмірах, що дозволяють державі і місцевим органам фінансувати ті витрати, які на них покладені.

За рахунок коштів державного і місцевого бюджетів основна частина коштів спрямовується на:

- розвиток охорони здоров'я, освіти, культури;
- виплату пенсій, допомог, інших витрат з соціального розвитку;
- дотації розвитку сільського господарства;
- капітальні вкладення, в тому числі частини матеріально-технічної бази соціальної сфери, на будівництво найбільш важливих народногосподарських об'єктів виробничого призначення; на управління та оборону.

Економічна сутність податків характеризується грошовими відносинами, що складаються у держави з юридичними й фізичними особами.

Конкретними формами прояву категорії податку є види податкових платежів, що установлюються законодавчими органами влади.

Податкова система передбачає сукупність податків до бюджету і цільових платежів, методи їх розрахунків і контроль за правильністю здійснення податкової системи.

Базовим документом з організації податкової системи є Податковий кодекс України, який регулює відносини, пов'язані із установленням, зміною та скасуванням податків і зборів в Україні, визначає вичерпний перелік податків і зборів, що застосовуються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів і повноваження їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю та інших адміністративних функцій, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Податком є установлений цим Кодексом обов'язковий платіж, що сплачується юридичними і фізичними особами у формі відчуження грошових коштів з метою фінансового забезпечення діяльності держави та територіальних громад.

Збором є установлений цим Кодексом обов'язковий платіж, що сплачується юридичними та фізичними особами, з умовою отримання ними спеціальної вигоди.

В Україні всі види податків, зборів, платежів поділяються на загальнодержавні та місцеві.

Загальнодержавними визнаються податки і збори, що установлені Податковим кодексом і є обов'язковими до сплати на всій території України:

- готельний;
- податок на нерухоме майно (нерухомість);
- за паркування автомобілів;
- єдиний податок;
- базарний;
- за видачу ордера на квартиру;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- курортний;

- туристичний збір;
- податок з реклами;
- за право використання місцевої символіки;
- комунальний податок;
- за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі;
- з власників собак тощо.

До загальнодержавних належать:

- податок на додану вартість;
- акцизний збір;
- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- збір на першу реєстрацію транспортного засобу;
- екологічний податок;
- плата за користування надрами;
- плата за землю;
- збір за користування радіочастотним ресурсом України;
- мито тощо.

Місцевими визнаються податки і збори, що установлені рішеннями сільських, селищних і міських рад, прийняті в межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Платники податків зобов'язані:

- вести бухгалтерський облік отриманих доходів від господарської або іншої діяльності у відповідності з чинним законодавством і нормативними документами про бухгалтерський облік на підприємствах України;
- подавати в установлені терміни в податкову інспекцію податкові декларації, декларації про доходи й іншу бухгалтерську звітність;
- своєчасно і в повному обсязі вносити платежі до бюджету.

За невиконання вимог по податковій системі державні податкові адміністрації мають право застосовувати до підприємств, установ, організацій і фізичних осіб фінансові санкції у вигляді стягнення до бюджету.

Розподіл прибутку є складовою і невідривною частиною загальної системи суспільно-розподільних відносин. Конкретні механізми і напрями розподілу прибутку постійно змінюються та розвиваються зі зміною задач в економіці.

Прибуток розподіляється між державою і підприємством, а також у середині підприємства.

По суті, розподіл прибутку слід розглядати в два етапи: між державою і підприємством, розподіл чистого прибутку у середині підприємства.

На першому етапі прибуток розподіляється між державою і підприємством. Пропорції цього розподілу значною мірою впливають на ефективність діяльності підприємства як позитивно, так і негативно. Відносини підприємств і держави з приводу прибутку будуються на основі оподаткування прибутку.

На другому етапі розподіляється чистий прибуток у середині підприємства: між власниками (акціонерами і засновниками) і на певні напрями розвитку діяльності підприємства.

У сучасних умовах держава не втручається в процес розподілу чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків.

Прибуток, що спрямовується власникам, є дивідендними виплатами на вкладений у підприємство капітал. Визначення обсягів дивідендних виплат залежить від багатьох факторів й інтересів учасників підприємства у забезпеченні його розвитку.

Розподіл чистого прибутку після визначення обсягів дивідендних виплат відображує процес формування фінансових ресурсів і резервів підприємства для фінансування потреб виробничого і соціального розвитку.

Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, може бути спрямований підприємством на технічний розвиток та соціальні потреби, тобто на утримання соціально-побутових об'єктів, що знаходяться на балансі підприємства, фінансування будівництва об'єктів невикробничого призначення, проведення оздоровчих і культурно-масових заходів і т. ін.

До коштів, пов'язаних з розвитком виробництва, які фінансуються з прибутку, відносяться фінансування на науково-дослідні, проектні, дослідно-конструкторські і технологічні роботи; на розробки та освоєння нової продукції і технологічних процесів; на удосконалювання технології та організації виробництва; модернізацію обладнання, технічного переозброєння і реконструкції діючого виробництва, з розширенням підприємства і новим будівництвом об'єктів, з проведенням природоохоронних заходів.

Розподіл прибутку на соціальний розвиток містить у собі витрати з експлуатації соціально-побутових об'єктів, що знаходяться на балансі підприємства, фінансування будівництва об'єктів невикробничого призначення, проведення оздоровчих і культурно-масових заходів і т. ін.

До матеріального заохочення відносяться: виплати премій за досягнення в роботі, надання матеріальної допомоги, одноразова допомога ветеранам, пенсіонерам.

Податок на прибуток ($H_{\text{пр}}$) визначається як добуток оподаткованого прибутку та ставки податку на прибуток.

$$H_{\text{пр}} = H_{\text{прст}} * P_{\text{опод}} / 100,$$

де $H_{\text{прст}}$ – ставка податку на прибуток, %.

$P_{\text{опод}}$ – прибуток, що підлягає оподаткуванню.

Фінансовий стан підприємства – це спроможність підприємства фінансувати свою діяльність. Він характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, потребою в їхньому розміщенні й ефективністю використання, фінансовими взаємовідносинами з іншими юридичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю.

Яким би великим не було значення прибутку, само по собі його значення і темпи зростання ще не характеризують повною мірою економічну ефективність виробництва, тому що не відбивають ступінь використання виробничих ресурсів, за допомогою яких цей прибуток отриманий.

Тому за критерій економічної ефективності виробництва і характеристику ступеня його прибутковості використовується відносна величина прибутку, названа рівнем **рентабельності**.

Перевага цього показника в тому, що він дозволяє порівнювати виробничо-фінансові результати (ефект) з експлуатаційними витратами або обсягом застосованих ресурсів (виробничих фондів), характеризуючи ефективність їхнього використання.

У залежності від того, якими показниками представлені ефект і витрати або ресурси, обчислюються різні показники рентабельності як відношення відповідного виду прибутку, які вимірюються у відсотках.

Рентабельність *поточної діяльності* (R) можна визначити як відношення відповідного виду прибутку (П) до витрат на виробництво і реалізацію продукції (послуг), тобто до експлуатаційних витрат (E):

$$R = \Pi * 100 / E.$$

Такий метод визначення рентабельності прийнятий в діючій системі господарювання підприємства зв'язку.

Для підвищення рівня рентабельності, що обчислюється відношенням суми прибутку до собівартості, достатньо, щоб темпи зростання витрат виробництва були нижче темпів зростання прибутку.

Рентабельність виробничих фондів (R) визначається також відношенням прибутку відповідного виду до балансової середньорічної вартості виробничих фондів.

Ефективність використання виробничих фондів потрібно оцінювати через показники прибутку й рентабельності, тому що застосовування нової техніки, а також покращення використання діючих засобів зв'язку безпосередньо відбиваються на зміні прибутку й рентабельності філії, підприємства зв'язку.

У цьому випадку вона характеризує відношення до ресурсів, закріплених за даним підприємством:

$$R = \Pi * 100 / (\Phi_{\text{осн}} + \Phi_{\text{об}}),$$

де $\Phi_{\text{осн}}$, $\Phi_{\text{об}}$ – середньорічна вартість основних фондів і оборотних засобів.

Рентабельність відбиває не тільки досягнутий рівень ефективності діяльності підприємства зв'язку, вона підвищується переважно за рахунок зростання прибутку внаслідок нарощування кількості послуг, що надаються, і зниження собівартості.

В умовах ринкових відносин важливого значення набуває розрахунок рентабельності капіталу, який включає у себе такі показники, як рентабельність активів, рентабельність основних фондів, рентабельність власного і позикового капіталу.

З огляду на те, що на підприємствах зв'язку найбільшу вагу у складі активів складають основні фонди, важливе значення має розрахунок *рентабельності використання основних фондів*.

Високий рівень рентабельності основних фондів свідчить про підвищення ефективності використання основних фондів, а його зростання при зниженні рентабельності активів означає надмірне надходження оборотних засобів. Це

може відбуватися внаслідок відсутності збуту продукції, створення зайвих матеріальних запасів або зростання дебіторської заборгованості.

В такому випадку, шляхи покращення показників рентабельності треба шукати в аналізі динаміки структури оборотних засобів і в активізації маркетингової роботи зі збуту продукції.

Взаєморозрахунки між підприємствами-учасниками технологічного процесу з надання послуг

У зв'язку із появою на українському ринку телекомунікаційних послуг, крім Укртелекому, інших недержавних (комерційних) операторів телекомунікаційних послуг з'явилась необхідність визначити порядок їх взаємодії при спільному використанні телекомунікаційних мереж загального користування та власних телекомунікаційних мереж різних операторів телекомунікаційних послуг між собою.

Національна комісія з питань регулювання зв'язку України розробила та затвердила Порядок взаєморозрахунків між операторами телекомунікацій.

Цей Порядок визначає умови здійснення взаєморозрахунків між операторами телекомунікацій після встановлення взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж та поширюється на всіх операторів телекомунікацій незалежно від форм власності та технологій, що застосовуються ними на підставі відповідних ліцензій.

Взаєморозрахунки між операторами телекомунікацій за послуги пропуску трафіка до телекомунікаційних мереж здійснюються за даними обліку трафіка, який ведеться операторами телекомунікацій в точках взаємоз'єднання їх телекомунікаційних мереж.

Обліку підлягає весь трафік (окремо за кожним видом телекомунікаційних послуг), пропуск якого здійснюється в точці взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій.

У точці взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж здійснюється пропуск трафіка при наданні таких телекомунікаційних послуг:

1. Фіксованого місцевого телефонного зв'язку.
2. Фіксованого міжміського телефонного зв'язку.
3. Фіксованого міжнародного телефонного зв'язку.
4. Рухомого (мобільного) зв'язку.
5. Інших послуг.

Види трафіка, пропуск якого здійснюється в точках взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій, визначаються договором про взаємоз'єднання.

Загальна тривалість з'єднань визначається на підставі посекундного обліку трафіка. За одиницю виміру трафіка під час взаєморозрахунків між операторами береться 1 хв.

У разі участі в наданні телекомунікаційних послуг більше ніж двох операторів телекомунікацій взаєморозрахунки здійснюються каскадним методом, тобто кожний попередній оператор телекомунікацій розраховується з

наступним, з яким він має безпосереднє взаємоз'єднання та послугами якого користується.

Розрахункові такси за послуги, які надаються в точці взаємоз'єднання при наданні послуг фіксованого місцевого телефонного зв'язку, фіксованого міжміського телефонного зв'язку, фіксованого міжнародного телефонного зв'язку, рухомого (мобільного) зв'язку і не підлягають державному регулюванню, встановлюються операторами телекомунікацій самостійно.

Розрахункові такси за послуги, які надаються в точці взаємоз'єднання, визначаються на основі собівартості та з урахуванням прибутковості відповідних телекомунікаційних послуг.

Визначення собівартості послуг, які надаються в точці взаємоз'єднання, потребує розподілу доходів і витрат за узагальненими статтями витрат із кожного виду послуг, у тому числі послуг, які надаються в точці взаємоз'єднання операторами телекомунікацій, який здійснюється операторами телекомунікацій на основі даних бухгалтерського обліку (економічно обґрунтованих витрат), з подальшим впровадженням роздільного обліку доходів і витрат за видами послуг.

Перелік і склад статей витрат з надання послуг, які надаються у точці взаємоз'єднання, визначається оператором залежно від виду послуг і особливостей виробничого процесу з пропуску трафіка.

До складу економічно обґрунтованих витрат, що безпосередньо пов'язані з наданням послуг, які надаються у точці взаємоз'єднання, належать:

- поточні прямі експлуатаційні витрати;
- поточні загальновиробничі витрати;
- поточні адміністративні витрати.

Поточні прямі експлуатаційні витрати на надання послуг, які надаються у точці взаємоз'єднання, визначаються відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», у тому числі:

- прямі матеріальні витрати на основні матеріали, комплектуючі вироби, допоміжні та інші матеріали;
- прямі витрати на оплату праці – заробітну плату виробничого персоналу, інші виплати виробничому персоналу;
- інші прямі витрати – амортизація основних засобів та нематеріальних активів, плата за оренду земельних і майнових прав.

Поточні загальновиробничі витрати та поточні адміністративні витрати на надання послуг, які надаються у точці взаємоз'єднання, також визначаються відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» та розподіляються для кожного рівня взаємоз'єднання мережі оператора телекомунікацій пропорційно обсягу трафіка на відповідному рівні.

Оператори телекомунікацій, які здійснюють діяльність на підставі ліцензій з надання послуг *фіксованого місцевого телефонного зв'язку*, проводять розрахунки з абонентами (споживачами), кінцеве обладнання яких підключене до їх телекомунікаційних мереж, за надані послуги фіксованого місцевого телефонного зв'язку та здійснюють взаєморозрахунки з іншими

операторами телекомунікацій за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, за умови їх використання.

Оператори телекомунікацій, які здійснюють діяльність на підставі ліцензій з надання послуг *фіксованого міжміського телефонного зв'язку*, надають абонентам (споживачам) послуги вихідних міжміських телефонних розмов та факсимільного зв'язку у межах України, а також телефонних розмов та обміну іншими повідомленнями з абонентами мереж операторів рухомого (мобільного) зв'язку з використанням кодів мереж операторів рухомого (мобільного) зв'язку.

Оператори телекомунікацій, які здійснюють діяльність на підставі ліцензій з надання послуг *фіксованого міжнародного телефонного зв'язку*, надають послуги *вихідних* міжнародних телефонних розмов та факсимільного зв'язку з абонентами інших держав абонентам (споживачам) України та послуги завершення *вхідного* міжнародного трафіка іншим операторам телекомунікацій і здійснюють взаєморозрахунки з ними за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, за умови їх використання.

Розмір оплати за послуги розрахунків з абонентами при наданні послуг фіксованого міжнародного телефонного зв'язку визначається на договірних засадах та не може бути меншим, ніж встановлений розмір оплати за послуги розрахунків з абонентами при наданні послуг фіксованого міжміського телефонного зв'язку.

Взаєморозрахунки між операторами телекомунікацій за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, проводяться за даними ***обліку тривалості з'єднань*** в точках взаємоз'єднання місцевих телефонних мереж, що належать різним операторам телекомунікацій.

Взаєморозрахунки між операторами телекомунікацій за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, при наданні послуг фіксованого міжміського телефонного зв'язку фіксованого міжнародного телефонного зв'язку, рухомого (мобільного) зв'язку проводяться за даними ***обліку тривалості з'єднань*** у точках взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж операторів телекомунікацій, організованих для пропуску міжміського та міжнародного телефонного трафіка.

Оплата здійснюється за розрахунковими таксами за кожну хвилину успішно встановлених місцевих телефонних з'єднань, які були завершені на кінцевій місцевій телефонній мережі.

Оператор фіксованого місцевого телефонного зв'язку, з мережі якого ініційоване з'єднання, отримує оплату за початок міжміського та міжнародного з'єднання від оператора фіксованого міжміського та міжнародного телефонного зв'язку, який надав відповідні послуги.

При взаєморозрахунках між оператором фіксованого місцевого телефонного зв'язку та/або оператором рухомого (мобільного) зв'язку, та оператором фіксованого міжміського телефонного зв'язку за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, оплаті підлягає тривалість успішно встановлених з'єднань за кодами областей, префіксом внутрішньозонового виклику або кодами мереж операторів рухомого (мобільного) зв'язку, які були завершені на кінцевій телекомунікаційній мережі призначення.

При взаєморозрахунках за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, при наданні послуг вихідного міжнародного телефонного зв'язку між оператором місцевого телефонного зв'язку та оператором фіксованого міжміського, міжнародного телефонного зв'язку, який надав відповідні послуги, оплаті підлягає тривалість успішно встановлених з'єднань за міжнародними кодами, які були завершені на кінцевій телефонній мережі призначення в іншій державі.

Послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, при завершенні вхідного міжнародного трафіка від мереж операторів інших іноземних держав на телефонній мережі загального користування України надають оператори фіксованого міжнародного телефонного зв'язку (незалежно від технології, що використовується), які отримують оплату за них на підставі договорів з операторами телекомунікацій інших іноземних держав.

При завершенні оператором фіксованого міжнародного телефонного зв'язку вхідного міжнародного трафіка на телекомунікаційній мережі іншого оператора телекомунікацій безпосередньо або через мережу оператора фіксованого міжміського телефонного зв'язку розрахунки з операторами телекомунікацій, яким належать зазначені телекомунікаційні мережі, проводяться за транзит трафіка та/або термінацію трафіка.

Обробка інформації, проведення тарифікації, розрахунки за послуги фіксованого міжміського та міжнародного телефонного зв'язку з абонентами (споживачами) та взаєморозрахунки з операторами фіксованого місцевого телефонного зв'язку за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, здійснюються операторами фіксованого міжміського та міжнародного телефонного зв'язку за умови їх використання.

Обробка інформації, проведення тарифікації та розрахунки за послуги вихідного рухомого (мобільного) зв'язку з абонентами (споживачами), кінцеве обладнання яких підключене до їх телекомунікаційних мереж, та взаєморозрахунки за послуги, які надаються у точці взаємоз'єднання, інших операторів телекомунікацій здійснюються операторами рухомого (мобільного) зв'язку.

Керуючись принципом відповідності доходів та витрат у сфері надання послуг поштового зв'язку, з метою підвищення загальної ефективності діяльності кожного структурного підрозділу, що бере участь у єдиному технологічному процесі з надання послуг поштового зв'язку, введено порядок визнання та розподілу доходів філіалів підприємства Укрпошта.

Перш за все, визначається перелік робіт, які виконують філіали підприємства Укрпошти у технологічному процесі щодо приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень. Слід зазначити, що прийманням і доставкою поштових відправлень займаються всі регіональні філії. Проте, враховуючи зональний принцип перевезення пошти, транзитною обробкою та функцією перевезення поштових відправлень займаються тільки деякі з них, такі як: Дніпропетровська, Закарпатська, Львівська, Миколаївська, Одеська обласні філії та Дирекція оброблення та перевезення пошти (ДОПП), що знаходиться у м. Київ.

Розрахунки щодо визнання та розподілу доходних надходжень філіалів Укрпошти проводяться на підставі даних Звіту про обмін поштового зв'язку, Звіту про доходи від послуг зв'язку, довідки відділу оброблення та перевезення пошти щодо розміру витрат, понесених філіями від перевезення пошти на магістральних маршрутах у розрізі філіалів, а також довідки Державного підприємства розповсюдження періодичних видань «Преса» про доходи, отримані дирекціями за перевезення періодичних друкованих видань на магістральних маршрутах.

Суми доходів, які отримані при прийманні поштових відправлень, розподіляються між філіями, які здійснюють їх транзитну обробку, перевезення та доставку.

Для цього застосовується принцип покриття понесених витрат на виконання цих робіт шляхом підрахунку трудовитрат на обробку кожного виду поштових відправлень із застосуванням нормативів щодо визначення чисельності штату.

На транзитному етапі визначаються тільки витрати на оплату праці з нарахуваннями працівникам, які забезпечують транзитну обробку письмової кореспонденції та посилок, а також накладні витрати, що визначаються на підставі питомої ваги планової суми матеріальних витрат, амортизації та інших операційних витрат. На загальну суму понесених витрат на транзитному етапі визначаються суми доходних надходжень, які розподіляються між єдиним технологічним процесом.

Витрати філіалів, які забезпечують перевезення пошти, визначаються відповідно до пробігу транспортних засобів на магістральних маршрутах згідно з затвердженими розкладами руху та планової собівартості одного кілометра пробігу.

Крім того, до витрат на перевезення пошти відносяться суми витрат за міжнародний поштовий обмін та витрати, пов'язані з інформаційним забезпеченням міжнародного поштового обміну.

На загальну суму понесених витрат на перевезення пошти визначаються суми доходних надходжень, які також розподіляються між учасниками єдиного технологічного процесу.

Доходні надходження за доставку вхідних з-за меж регіону поштових відправлень розподіляються між філіалами у залежності від фактично виконаних робіт з доставки, тобто кількості вхідних з-за меж регіону поштових відправлень та середньої доходної такси вхідного відправлення.

Зведений результат розрахунків формується у відомості доходних надходжень, на яку зменшується або збільшується сума власних доходів філіалу.

Розподіл доходних надходжень від письмової кореспонденції по Київській міській дирекції УДППЗ «Укрпошта» показано на рис. 1.4.

Вирахування з доходів за письмову кореспонденцію по Київській міській дирекції УДППЗ «Укрпошта» складають:

$$5872509,49 - 2491404,48 = 3381105,01 \text{ грн.}$$

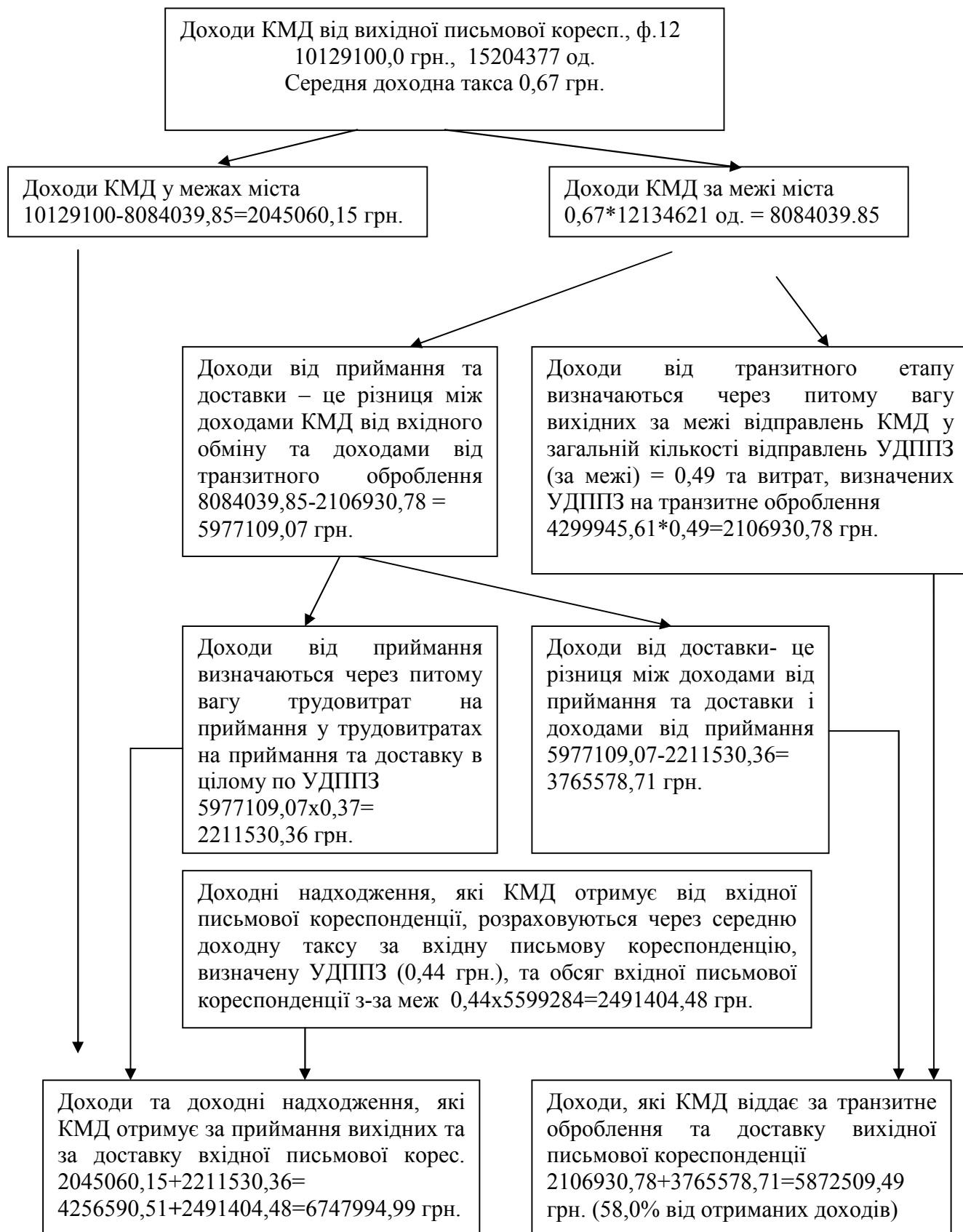

Рисунок 1.4 – Розподіл доходних надходжень від письмової кореспонденції по Київській міській дирекції УДППЗ «Укрпошта»

У системі поштового зв'язку існують виробничі операції, пов'язані з прийманням та виплатою грошових переказів.

Одним із видів взаєморозрахунків між підприємствами поштового зв'язку – учасниками технологічного процесу з надання послуг є рух грошових коштів, прийнятих при прийманні грошових поштових переказів.

Кошти, отримані від відправників грошових переказів у пункті відправлення за надання послуги, зараховуються відособленому виробничому підрозділу підприємства поштового зв'язку у вигляді доходів. Сума переказу (яку фахівці поштового зв'язку називають «тіло переказу») зараховують на переказний рахунок філіалу підприємства Укрпошти.

У той самий час відособлені виробничі підрозділи підприємства поштового зв'язку проводять виплату грошових переказів («тіло») у місцях призначення виплати клієнтам. Для цього використовуються грошові кошти, отримані при прийманні грошових переказів.

Таким чином, виникає за певний період (день, тиждень, місяць) різниця між сумами прийнятих та виплачених грошових переказів, яку називають **дисбаланс**. Позитивна різниця між сумами прийнятих та виплачених грошових переказів перераховується на переказний рахунок генеральної дирекції Укрпошти для подальшого перерахування коштів тим філіалам підприємства, у яких цей баланс є негативним.

Ще одним із видів взаєморозрахунків між підприємствами поштового зв'язку – учасниками технологічного процесу з надання послуг є рух грошових коштів, прийнятих при прийманні передплати на періодичні друковані видання.

Передплатники періодичних друкованих видань можуть оформити передплату з доставкою за місцем проживання у своєму регіоні (дирекції Укрпошти) або за місцем проживання отримувача в іншому регіоні (дирекції Укрпошти).

При оформленні передплат з доставкою за місцем проживання у своєму регіоні (дирекції Укрпошти) доходи, отримані за надання цієї послуги (приймання передплати, оформлення передплатної документації, доставка періодичних друкованих видань) залишаються у філіалі підприємства.

При оформленні передплат з доставкою за місцем проживання отримувача в іншому регіоні (дирекції Укрпошти) доходи, отримані за надання цієї послуги розподіляються таким чином: доходи за приймання передплати, оформлення передплатної документації залишаються у філіалі місця приймання, а доходи за доставку періодичних друкованих видань перераховуються філіалу підприємства з місця доставки.

Змістовий модуль 4

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

План

Лекція 13. Специфічні показники оцінки ефективності діяльності підприємства зв'язку.

Лекція 14. Державне регулювання діяльності підприємства зв'язку.

Лекція 13

Специфічні показники оцінки ефективності діяльності підприємства зв'язку

Економічний ефект характеризує абсолютну величину результату виробничої діяльності, тобто різницю між витратами базового і перспективного варіанта.

Економічна ефективність – це відносний показник, який характеризує співвідношення величини отриманого економічного ефекту до понесених затрат.

Всю систему показників з визначення економічної ефективності капітальних вкладень можна поділити на дві групи: основні і додаткові.

Основні показники з визначення економічної ефективності капітальних вкладень включають:

- вихідні показники;
- розрахункові показники для вибору найкращого, ефективного варіанта рішення.

До **вихідних показників** з визначення економічної ефективності капітальних вкладень відносяться:

1. Обсяг продукції, послуг (Q).
2. Доходи (D).
3. Капітальні вкладення (K) – одноразові затрати.
4. Річні експлуатаційні витрати (C) – поточні витрати на експлуатацію.

До розрахункових показників для вибору найкращого варіанта, ефективного рішення відносяться:

1. Показник абсолютної (загальної) економічної ефективності (E_a).
2. Показник порівняльної економічної ефективності (E) і річні приведені витрати ($C + E_n * K$).

Додатково до розрахункових показників для уточнення доцільності впровадження варіанта рішення відносяться:

1. Строк окупності, τ ;
2. Річний економічний ефект, ($E_{фр}$).

Порівняння варіантів рішення різних задач в області проектування будівництва, науково-дослідницьких розробок, здійснення заходів з механізації й автоматизації виробництва на підприємствах зв'язку має велике значення.

Для кожного пропонованого варіанта рішення визначають абсолютну і відносну величину порівняльної економічної ефективності.

Основним методичним прийомом для визначення порівняльної економічної ефективності є вирахування за кожним варіантом величини **приведених витрат** ($C_{пр}$), які визначаються як сума річних експлуатаційних витрат (поточних витрат) і капітальних вкладень, приведених до однакової годинної розмірності у відповідності з нормативною ефективністю:

$$C_{пр} = C_i + E_n * K_i,$$

де C_i – річні експлуатаційні витрати з порівнюваних варіантів, грн.;

K_i – капітальні вкладення з порівнюваних варіантів, грн.;

E_n – нормативний коефіцієнт порівняльної економічної ефективності, (грн./рік)/грн.

Цей показник може бути прийнятий на рівні:

$E_n = 0,12$ (грн./рік)/грн. – для капітальних вкладень;

$E_n = 0,15$ (грн./рік)/грн. – для нової техніки, винаходів і раціоналізаторських пропозицій;

$E_n = 0,30$ (грн./рік)/грн. – для автоматизованих систем управління.

Виходячи із нормативного коефіцієнта порівняльної економічної ефективності, визначається нормативний строк окупності за формулою:

$$\tau_n = 1/E_n, \text{ років.}$$

Абсолютний показник порівняльної економічної ефективності розраховується для кожного варіанту рішення і найкращий варіант вибирається за мінімумом приведених витрат:

$$C_{пр} = (C_i + E_n * K_i) \rightarrow \min,$$

де i – індекс варіанта рішення.

Практичне завдання

Відомо:

1. Річний обсяг чистих доходів у базовому році – 1480,0 тис. грн.
2. Середньорічна вартість основних виробничих фондів – 3000,0 тис. грн.
3. Середньоспискова чисельність працівників у базовому році – 452 од.
4. Річний обсяг чистих доходів у плановому році – збільшились на 102,0 тис. грн.
5. Середньорічна вартість основних виробничих фондів у плановому році зросла на 4,0%.
6. Середньоспискова чисельність працівників у плановому році – знизилась на 2,0%.

Необхідно визначити:

1. Річний обсяг чистих доходів у плановому році.
2. Темп зростання обсягу чистих доходів у плановому році порівняно з базовим роком.
3. Середньоспискову чисельність працівників у плановому році.
4. Різницю середньоспискової чисельності працівників у плановому році порівняно із базовим роком.
5. Середньорічну вартість основних виробничих фондів у плановому році.

6. Приріст середньорічної вартості основних виробничих фондів у плановому році порівняно з базовим роком.
7. Продуктивність праці у базовому та плановому роках.

$$P_{\text{баз}} =$$

$$P_{\text{пл}} =$$
8. Зростання продуктивності праці у плановому році порівняно з базовим роком.
9. Фондовіддачу у базовому та плановому роках.

$$F_{\text{від баз}} =$$

$$F_{\text{від пл.}} =$$
10. Зростання фондівіддачі у плановому році порівняно з базовим роком.
11. Фондоозброєність у базовому та плановому роках.

$$F_{\text{озбр. баз}} =$$

$$F_{\text{озбр. пл.}} =$$
12. Ріст фондоозброєності у плановому році порівняно з базовим роком.

Лекція 14

Державне регулювання діяльності підприємства зв'язку

Державне регулювання підприємства зв'язку виражається у конкретних діях органів державного управління, що впливає на діяльність підприємства. Підприємство зв'язку відчуває потребу в державі, оскільки йому необхідне законодавство, що регламентує правила економічної діяльності. Держава забезпечує захист прав власності, гарантує необхідність виконання договірних зобов'язань, що є суттєвим для діяльності підприємства зв'язку.

Основними напрямками державного регулювання діяльності підприємств в галузі зв'язку є:

1. Податкове регулювання – визначення переліку податків та інших обов'язкових платежів, розмірів та порядок їх сплати.
2. Грошово-кредитне регулювання – регулювання грошової емісії, рівня позикового банківського відсотка, надання позик, випуск цінних паперів, вплив на грошові потоки та накопичення суб'єктів господарювання.
3. Соціальний захист – пенсійне забезпечення, допомога інвалідам, дітям, страхування життя та здоров'я.
4. Цінове регулювання – становлення державного граничного рівня цін, або рівня прибутковості. За потребою компенсація збитків.
5. Захист навколишнього середовища – заходи щодо захисту природи у вигляді штрафів і санкції по забрудненню, проведення природоохоронних заходів.
6. Бюджетне регулювання – установлення додаткових платежів та відрахувань до бюджету, фінансування програм, спрямованих на підтримку соціально-значущих підприємств, державне замовлення на виробництво соціально-значущих видів продукції.

7. Регулювання умов та оплати праці – розроблення державного законодавства щодо праці та зайнятості. Установлення мінімальної заробітної плати, виплат по безробіттю.

Найбільш прийнятним і оптимальним варіантом відносин між державою і підприємством в галузі зв'язку є законодавча база.

В галузі зв'язку державне регулювання здійснюється за допомогою таких законодавчих документів, як:

- Закон України «Про телекомунікації»;
- Закон України «Про поштовий зв'язок»;
- Закон України «Про підприємство»;
- Закон України «Про власність»;
- Закон України «Про господарські товариства»;
- Закон України «Про приватизацію»;
- Рішення НКРЗІ «Про затвердження Граничних тарифів на загальнодоступні телекомунікаційні послуги»;
- Рішення НКРЗІ «Про затвердження Порядку регулювання тарифів на загальнодоступні телекомунікаційні послуги»;
- Рішення НКРЗІ «Про затвердження Змін до Правил взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку»;
- Рішення НКРЗІ «Про затвердження Порядку регулювання тарифів на універсальні послуги поштового зв'язку»;
- Рішення НКРЗІ «Про затвердження Граничних тарифів на універсальні послуги поштового зв'язку».

Ці закони визначають правові, економічні та організаційні основи діяльності в області зв'язку в Україні і визначають відношення підприємств зв'язку з органами державної виконавської влади, місцевого самоврядування і споживачів послуг зв'язку, а також особливості галузі зв'язку. Закони захищають інтереси держави, громадян, підприємств різних форм власності, які користуються послугами зв'язку, а також працівників зв'язку. Закони визначають повноваження держави щодо управління та регулювання підприємствами зв'язку, а також права, обов'язки та засади відповідальності фізичних і юридичних осіб, які користуються телекомунікаційними та поштовими послугами. Закони визначають засади захисту прав споживачів та контролю за ринком зв'язку з боку держави. Закони визначають, що ухвалення державної політики та законодавче забезпечення державного управління і регулювання у сфері зв'язку здійснює Верховна Рада України. Органом державного регулювання у сфері зв'язку є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

До основних правових актів, які регулюють діяльність підприємств, відносяться також:

1. Господарський кодекс України.
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Рекомендована література

1. Економіка телекомунікацій: навч. посіб. [для студентів вищих навчальних закладів]; за заг. ред. В.М. Орлова. – О.: ОНАЗ, 2014. – 512 с.
2. Економіка поштового зв'язку: навч. посіб. – [2-ге вид. перероб. і допов.]/[В.М. Орлов, Н.Ю.Потапова-Сінько, Н.П.Спільна та ін.]. – Одеса: ВМВ, 2012. – 547 с.
3. Економіка галузі зв'язку. У 2-х т.: підруч. для вузів і фах. зв'язку; за заг. ред. В. М. Орлова, Ф. З. Мардаровського, Н. Ю. Потапової-Сінько. – [2-ге вид., перероб і доп.]. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 1999. – 280 с.
4. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Іванілов О. С. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
5. Экономика предприятия: ученик; под ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
6. Экономика предприятия (фирмы): ученик; под ред. проф. О.И. Волкова и доц. О.В. Девяткина. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.:ИНФРА-М, 2007. – 601 с.
7. Экономика связи: учебник [для студ. вузов связи] / Е. А. Голубицкая, Г. М. Жигульская. – М.: Радио и связь, 2000 – 392 с.
8. Экономика предприятия: учебник / Титов В.И. – М.: Эксмо, 2008. – 416 с.
9. Экономика предприятия: учебник [для вузов] / Под ред. проф. В.Я. Горфинкеля, проф. В.А. Швандара. – [4-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2007. – 670 с.

Навчально-методичне видання

**Буряк В.Г.,
Орлов В.М.,
Новицька С.С.**

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ЗВ'ЯЗКУ

Конспект лекцій
для підготовки бакалаврів за спеціальністю
073 Менеджмент
заочної форми навчання

Редактор Кодрул Л.А.
Верстання Гардиман Ж.А.